

ความเป็นอนิจจังของสังคม

ปรีดี พนมยงค์

ความเป็นอนิจจังของสังคม

PRIDI-PHOONSUK
ปริดิ - ฟูนศุข พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ความเป็นอนิจจังของสังคม

ปรีดี พนมยงค์

คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓)

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

ความเป็นอนิจจังของสังคม

ปรีดี พนมยงค์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7232-16-2

พิมพ์ครั้งแรก-ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔-๕ พ.ศ. ๒๕๑๓

พิมพ์ครั้งที่ ๖-๗-๘ พ.ศ. ๒๕๑๘

พิมพ์ครั้งที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์

รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน <http://www.pridi.or.th> E-mail : pridi@ffc.or.th

ประธานกรรมการ : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

กรรมการและเลขานุการ : พิกพ ธงไชย

ผู้จัดพิมพ์ร่วม : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปณ.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕

E-mail : pridi_institute@hotmail.com

ดำเนินการผลิต : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน

ประธาน : พิกพ ธงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข ไสกอนศิริ

กองบรรณาธิการ : กานต์ ธงไชย สุดใจ พรหมเกิด

ดำเนินการผลิตร่วม : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

๑๘๔๕/๓๒๘ ซ.จรัสลาภ ถ.สิรินธร แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ : ๘๘๑-๑๘๓๕ โทรสาร ๕๒๔-๖๒๘๐

<http://www.ffc.or.th> E-mail : cpublish@ffc.or.th

เอื้อเฟื้อภาพปกหน้า : ลาวินัย อุปอินทร์

แบบปก : ทวีศักดิ์ อุษาคพานนท์

รูปเล่ม : บริษัท ปาปิรุส พับลิเคชัน จำกัด โทรศัพท์ ๒๘๗-๒๔๕๒

พิมพ์ที่ : เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๒-๖๕๕๒

จัดจำหน่าย : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕-๘๕๓๖-๔๐

ความนำ

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ "คณะกรรมการดำเนินงานโครงการฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน" จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง **ความเป็นอนิจจังของสังคม** อีกวาระหนึ่ง ซึ่งหนังสือดังกล่าว ได้พิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิศิษย์ มารดาข้าพเจ้า และต่อมามีผู้ขออนุญาตพิมพ์อีกหลายครั้ง

ความเป็นอนิจจังของสังคม เป็นหนังสือที่นายปรีดี เรียบเรียงขึ้นขณะพำนักอยู่ ณ นครกวางโจว สาธารณรัฐประชาชนจีน

นายปรีดี เป็นผู้ที่ศึกษาและยึดมั่นคติธรรมคำสอน "กฎแห่งอนิจจัง" สนใจในการค้นคว้าวิชาการด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์สังคม และได้นำทฤษฎีต่างๆ ประสานเข้ากับสภาวะอันแท้จริงของสังคมไทย

ในปัจจุบันเหตุการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป หลายๆ สิ่งได้เป็นไปตามสังขารที่นายปรีดีได้เขียนไว้ในอดีต อันเป็นการพิสูจน์ความเป็นอนิจจังของสังคม

(ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์)

๙ กันยายน ๒๕๔๒

บ้านซอยสวนพลู

คำชี้แจง

เมื่อปลายเดือนธันวาคมของปีที่แล้ว ได้มีงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงเพ็ง ชัยวิจิตรวิเศษธรรมธาดา ซึ่งเป็นคุณยายของข้าพเจ้า ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ในงานนี้ คณะเจ้าภาพได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นสองเล่มสำหรับแจก ข้าราชการเพื่อเป็นเครื่องบูชาคุณและเป็นที่ระลึกแก่บรรดาผู้ที่ได้ให้เกียรติไปในงาน หนังสือเล่มหนึ่งในจำนวนสองเล่มนี้คือหนังสือชื่อ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* เป็นหนังสือซึ่ง *นายปรีดี พนมยงค์* บิดาข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้น โดยได้ส่งต้นฉบับมาจากนครหลวงไจว มณฑลหลวงตุง สาธารณรัฐประชาชนจีน อันเป็นดินแดนที่ ท่านพำนักอยู่ในปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดพิมพ์

เป็นที่ปรากฏในเวลาต่อมาว่า หนังสือ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* นี้ ได้เรียกความสนใจจากผู้ที่ได้รับไปและผู้ที่ได้มีโอกาสอ่านเป็นอันมาก ได้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับได้นำไปลงเป็นข่าวเชิงวิจารณ์ คือ หนังสือพิมพ์ *ประชาธิปไตย* รายวัน และหนังสือพิมพ์ *ไทยใหม่* สำหรับหนังสือพิมพ์ *ไทยใหม่* นั้น นอกจากจะนำไปลงเป็นข่าวแล้วยังได้คัดข้อความในหนังสือเล่มนี้ทั้งหมดไปลงพิมพ์เป็นตอนๆ อีกด้วย หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ได้ลงพิมพ์เป็นบทความกล่าวหาตึงถึงและวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ อาทิ หนังสือ *ประชาธิปไตย* รายักษ์ ซึ่งได้กล่าวถึงและวิจารณ์อย่างเลื่องๆ ในบทความชิ้นหนึ่งของผู้ใช้นามปากกาว่า "หอกโมกขศักดิ์" และหนังสือพิมพ์ *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ซึ่งได้วิจารณ์โดยตรง ในบทความชื่อ "ต่อหม้อไม้ไม้" ของผู้ใช้นามปากกาว่า "ผาไทย" นอกจากนี้ ก็ยังมีหนังสือพิมพ์บางฉบับรับเอาศัพท์บางคำที่เพิ่งจะได้คิดบัญญัติขึ้น และใช้

อยู่ในหนังสือเล่มนี้ไปใช้ เช่นหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ราชวัน ฉบับวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๑ ในคอลัมน์ เก็บเล็กผสมน้อย ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้นำเอาคำ "ประดิการ" ซึ่งเป็นคำในทางปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ไปใช้

โดยเหตุที่หนังสือนี้ได้รับความสนใจและได้รับการกล่าวถึงดังกล่าวมาแล้วนี้เอง จึงได้ปรากฏว่าบรรดามิตรสหาย บุคคลในวงการต่างๆ และท่านที่เคารพนับถือ ซึ่งยังไม่ได้มีโอกาสอ่านหนังสือเล่มนี้ได้แสดงความประสงค์มายังมารดาข้าพเจ้าและข้าพเจ้า เพื่อขอรับหนังสือเล่มนี้ไปอ่านอยู่เสมอ แต่เนื่องจากได้พิมพ์ขึ้นในจำนวนอันจำกัด ซึ่งไม่อาจสนองความประสงค์ของทุกๆ ท่านได้ ดังนั้นมิตรสหายหลายคนจึงได้แนะนำให้จัดพิมพ์ขึ้นออกสู่ท้องตลาด ข้าพเจ้ารับฟังคำแนะนำนี้โดยมีความเห็นชอบด้วย แต่ก็ยังมีได้ดำเนินการอันใดลงไป

ครั้นต่อมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ สำนักพิมพ์ เกวียนทอง ได้มาติดต่อข้าพเจ้า ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นจำหน่าย ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าเป็นการสอดคล้องกับความตั้งใจของข้าพเจ้า ทั้งก็เชื่อว่าบิดาข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้คงจะมีความเห็นชอบด้วยเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าจึงได้อนุญาตให้สำนักพิมพ์ เกวียนทอง จัดพิมพ์ได้

ก่อนที่ท่านจะอ่านข้อความในหนังสือนี้ ข้าพเจ้าขอเรียนให้ทราบถึงที่มาของหนังสือเล่มนี้ไว้ด้วย ตามที่ข้าพเจ้าได้ทราบมาจากมารดาข้าพเจ้า หรือจากผู้ที่เคยอยู่ร่วมกันมากับผู้เรียบเรียงในดินแดนของสาธารณรัฐประชาชนจีน หนังสือ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* นี้ ได้ย่อมาจากข้อความตอนหนึ่งในหนังสือเกี่ยวกับปรัชญาชื่อ *มนุษย์สังคมปรัชญาเบื้องต้น* ซึ่งบิดาของข้าพเจ้าได้ค้นคว้าเรียบเรียงไว้ และหนังสือ *มนุษย์สังคมปรัชญาเบื้องต้น* นี้ ก็เป็นเล่มหนึ่งในบรรดาหนังสือหลายเล่มที่ท่านได้เขียนขึ้นในระหว่างที่ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ในดินแดนต่างประเทศ ข้าพเจ้าทราบมาว่า ท่านไม่ได้หยุดนิ่งในการศึกษาดูตรงกันข้าม ได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการค้นคว้าวิชาการต่างๆ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งก็คือวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์สังคม (Social Sciences) พร้อมกันนั้นก็ได้อ่านหนังสือที่ได้จากการค้นคว้า โดยเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มที่วางขึ้น สำหรับวิธีการศึกษาของท่านนั้น ท่านยึดถือวิธีการประสานหลักทฤษฎีต่างๆ ไปเข้ากับสภาวะอันแท้จริงของสังคมไทย ท่านรังเกียจการคัดลอกแบบมาทั้งต้น ซึ่งหลักการอันนี้จะเห็นได้ในหนังสือทั้งหลายที่ท่านเขียนไว้ รวมทั้งเล่มนี้ด้วย

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือ *ความเป็นอนิจจังของสังคม* นี้ จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความคิดของผู้เรียบเรียง ซึ่งได้เคยมีบทบาทสำคัญในเวทีการเมืองของประเทศไทย และในปัจจุบันก็ยังคงมีความสนใจและห่วงใยในความเป็นไปและอนาคตของประเทศชาติอยู่เสมอ ทั้งก็เชื่อมั่นว่าผู้เรียบเรียงจะต้องมีความยินดีและเต็มใจเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะได้รับฟังคำวิจารณ์จากผู้อ่านเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อความที่มีปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้

ปาล พนมยงค์

มีนาคม ๒๕๐๑

คำปรารภ

ในการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุสรณ์คุณแม่ (คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิจิตย) ผู้มีพระคุณแก่ครอบครัวข้าพเจ้าและตัวข้าพเจ้าเป็นอันมากนั้น ข้าพเจ้ามีความเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่ยังไม่มีโอกาสกลับไปประเทศไทยเพื่อร่วมงานกตัญญูตเวทิตาพร้อมกับครอบครัวและญาติทั้งหลายได้ จึงได้คิดออกแรงงานทางสมอง และขีดเขียนด้วยกำลังกาย แต่งหนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์แต่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วสักเล่มหนึ่ง โดยเลือกหาเรื่องที่ท่านผู้นั้นเคยกล่าวถึงบ่อยๆ และเป็นประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย

ข้าพเจ้าได้ถามลูกๆ ที่อยู่กับข้าพเจ้าในเวลานี้ว่า คุณยายเคยพูดถึงเรื่องอะไรบ่อยๆ ในบ้านปลายแห่งอายุขัยของท่านซึ่งข้าพเจ้าต้องพลัดพรากมา ลูกๆ ตอบว่า คุณยายชอบพูดเรื่อง มิตส์ถัญญี จึงทำให้ข้าพเจ้าหวนระลึกว่าเรื่อง มิตส์ถัญญีนี้ นับตั้งแต่ข้าพเจ้ายังเป็นเด็กมีความจำได้ ก็ได้ยินพระภิกษุสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าให้ฟังและอ้างถึงบ่อยๆ ว่า มี พุทธทนาย ไว้ว่าในปลายพุทธศาสนายุคกาล มนุษยชาติจะเข้าสู่ยุคมิตส์ถัญญีเพราะศีลธรรมเสื่อมทรามลง จึงมีแต่การรบราฆ่าฟันและเบียดเบียนกัน สิ่งมหัศจรรย์จะเกิดขึ้น ดังที่มีผู้ประพันธ์เป็นร้อยกรองไว้ว่า

“กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย

น้ำเต้าน้อยจะถอยจม

ผู้ดีจะเดินตรอก

ชั่วครอกจะเดินถนน”

ไฟบรรลัยกัลป์จะล้างโลกที่โสภณ ครั้นแล้วยุคใหม่ คือ ยุคตรีอารยเมตไตรย ก็จะมีอุบัติขึ้น ในยุคใหม่มนุษยชาติจะอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาปราณีระหว่างกัน บุคคลจะเสมอเหมือนกันประดุจว่าเมื่อออกจากบ้านแล้วต่างก็สังเกตเห็นความผิดเพี้ยนระหว่างกันไม่ได้ ความสะดวกในการคมนาคมและความอุดมสมบูรณ์ของชีวิตปัจจัยก็หลังไหลเหลือคณานับ ประดุจว่ามีดินกัลปพฤกษ์ทุกมุมเมือง ซึ่งมนุษย์อาจถือเอาได้ตามความต้องการ ฯลฯ

แม้ว่า พุทธทำนาย ดังกล่าวแล้วจะเป็นเรื่องที่พระอรธกถาจารย์ได้พรรณนาไว้ก็ดี ปัญหาที่เราน่าจะศึกษาก็คือ พระอรธกถาจารย์องค์นั้นได้วาดภาพสังคมในความฝันทำนองที่คนรุ่นหลังจากท่านหลายศตวรรษ คือ ทมัส โมร์* ได้วาดภาพสังคมสมมติที่เรียกว่า ยูโตเปีย หรือท่านได้สั่งสอนเราโดยมีหลักธรรมเป็นสาระ ที่แสดงว่ามนุษย์สังคมต้องวิวัฒนาการไปเช่นนั้น ตามกฎแห่งอนิจจังของพระพุทธศาสนา และเป็นกฎของสภาวะทั้งหลาย รวมทั้งมนุษย์สังคมด้วย

ถ้าหากคนในรุ่นเรานี้จะคัดค้านพระอรธกถาจารย์ โดยถือเอาเปลือกนอกที่ท่านอุปมาไว้เป็นทำนองชาดกมาเป็นหลัก เพื่อปฏิเสธสาระที่เป็นแก่นในของท่านแล้ว ข้าพเจ้าก็เห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อพระอรธกถาจารย์ เพราะเรา

* ทมัส โมร์ (THOMAS MORE) เป็นขุนนางผู้ใหญ่อังกฤษในรัชสมัยเฮนรีที่ ๘ เกิดใน ค.ศ. ๑๔๘๐, ถูกประหารชีวิตใน ค.ศ. ๑๕๓๕ ฐานไม่ยอมรับนับถือว่าเฮนรีมีอำนาจเป็นใหญ่ในทางศาสนา ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นี้ ใ้ไปได้กระทำอภิเษกให้เป็น "เซนต์"

ทมัส โมร์ ได้วาดภาพสังคมโดยสมมติว่ามีเกาะหนึ่ง เรียกว่า UTOPIA (ยูโตเปีย) สังคมนั้นทรัพย์สินทั้งหลายเป็นของสังคม ทุกคนถือธรรมประจำใจว่าต้องทำงานและเสียสละเพื่อส่วนรวม แต่ยังคงมีทาสกับราชาธิปไตย สังคมนี้นี้เป็นสังคมในความฝัน จึงมีผู้นำเอาคำ "ยูโตเปีย" มาเรียกพวกที่วาดภาพสังคมซึ่งไม่เป็นที่ปฏิบัติได้จริงทางสังคมว่านักสังคมนิยม ยูโตเปีย หรือคิดใดที่เป็นไปในความฝันซึ่งไม่มีทางสำเร็จได้ก็เรียกกันว่ายูโตเปีย

จะต้องระลึกว่า ภาวะของสัปบุรุษในสมัยหลายศตวรรษก่อนโน้นเหมาะสมที่จะได้รับฟังคำอธิบายในรูปแบบของชาดก เราไม่จำเป็นต้องดูถ้อยหลังให้ไปไกล คือ เอาเพียงรุ่นข้าพเจ้าเมื่อยังเด็ก ๆ หรือเมื่อมีอายุมากแล้ว ก็เห็นว่าชาวชนบทส่วนมากที่ยังชอบฟังชาดกก็ยังมืออยู่อีก แต่พระธรรมกถึกท่านสรุปแก่นธรรมไว้โดยย่อทุกครั้งอันเป็นที่น่าจับใจ ในพุทธศาสนายังมีชาดกอีกมากมายซึ่งยังไม่มีท่านผู้ใดคัดค้านว่าไม่ใช่ออกจากโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า

การที่เราจะเอาเรื่อง **เงื่อนเวลา** ที่พระอรธกถาจารย์กล่าวไว้มาเป็นหลัก ปฏิเสธแก่นธรรมของท่านนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นว่าไม่เป็นธรรมต่อท่าน เพราะเงื่อนเวลาเหล่านั้นเป็นเรื่องอุปมาถึงความเก่าแก่หรือความนาน, สารของท่านอยู่ที่ **เงื่อนใจ** คือเมื่อศีลธรรมเสื่อมทรามลง มีการขัดแย้งเบียดเบียนกันระหว่างมนุษย์แล้ว สภาพการณ์ที่ท่านกล่าวไว้จึงเกิดขึ้น ขอให้สังเกตว่าเงื่อนเวลานั้นเป็นประเพณีของชาวเอเชียที่อยู่ร่วมกันถึงความเก่าแก่ หรือยืนนาน เช่น เรายกย่องพระราชมารดาเป็น**พระพันปี**บ้าง, พระราชอัยยิกาเป็น**พระพันวษา**บ้าง, ก็ไม่หมายความว่าท่านเหล่านั้นจะมีอายุถึงพันปีในประเทศจีนปัจจุบันก็ยังคงใช้คำว่า **ว่านชู้** ซึ่งแปลตามตัวว่า **หมื่นปี** เพื่อเปล่งอุทานให้พรประมุข ซึ่งมีได้หมายความว่าท่านที่เป็นประมุขจะมีอายุยืนถึงหมื่นปี

ข้าพเจ้าเห็นว่าพุทธทำนายของพระอรธกถาจารย์ต้องมีแก่นธรรมที่เป็นสัจจะ จึงจับใจหรือเกาะแน่นอยู่กับมวลราษฎร ยิ่งกว่าชาดกต่างๆ หลายชาดก ซึ่งบางทีสัปบุรุษลึมๆ ไปก็มี

โดยสติปัญญาอันน้อยของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นว่าแก่นธรรมของพระอรธกถาจารย์ก็คือ **กฎแห่งอนิจจัง** ของพระพุทธศาสนา คือ สิ่งทั้งหลายในโลกนี้มิได้นิ่งคงอยู่กับที่ ทุกสิ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง, ชีวิตย่อมมีด้านบวกกับด้านลบ มีส่วนใหม่ที่กำลังเจริญงอกงาม, กับส่วนเก่าที่เสื่อมซึ่งกำลังดำเนินไปสู่ความสลายแตกดับ มนุษย์สังคมก็ดำเนินไปตามกฎแห่งอนิจจัง คือ มีสภาวะเก่าที่ดำเนินไปสู่ความเสื่อมสลาย และสภาวะใหม่ที่

กำลังเจริญ ระบบสังคมใดๆไม่หนึ่งคงอยู่กับที่ชั่วกัลปาวสาน คือ ระบบเก่าย่อมดำเนินเข้าสู่ความเสื่อมสลายเช่นเดียวกับสังขารทั้งหลาย ส่วนระบบที่เกิดใหม่ก็เจริญเติบโตจนถึงขีดที่ไม่อาจเติบโตต่อไปได้อีกก็ดำเนินเข้าสู่ความเสื่อมสลายโดยมีระบบใหม่ยิ่งกว่าสืบทอดกันเป็นช่วงๆไป เจื่อนเวลาของพระอรธกถาจารย์เป็นการแสดงถึงว่าเมื่อระบบสังคมใดเก่าแก่ถึงปานนั้นแล้วก็ต้องเปลี่ยนแปลงโดยมีระบบที่ใหม่ดียิ่งกว่า ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงจากกฎแห่งอนิจจังไปไม่พ้น

ส่วนเรื่อง ยุคมืดสัจญ์ นั้น เป็นถ้อยคำที่พระอรธกถาจารย์ได้อุปมาไว้สำหรับมนุษย์สังคมที่มีระบบกดขี่เบียดเบียน ซึ่งแม้จะอยู่ได้เป็นเวลานานและเติบโตขึ้นเป็นลำดับก็ตาม แต่ก็ต้องเสื่อมสลายในที่สุด การรบราฆ่าฟันและการมีแต่เบียดเบียนกันในยุคนี้ แสดงว่าระบบกดขี่เบียดเบียนได้เข้าสู่ความเสื่อมอย่างร้ายแรงมาก เพราะพวกเบียดเบียนผู้อื่นไม่สามารถที่จะรักษาอำนาจเบียดเบียนของตนไว้ได้ตามวิสัยสันติที่เป็นธรรม จึงจำต้องใช้วิธีไร้ศีลธรรม ไม่มีศีลไม่มีสัตย์ และใช้อาวุธประหัตประหารผู้ถูกเบียดเบียนเพื่อบังคับให้ปฏิบัติตามความประสงค์ของพวกเบียดเบียนผู้บริสุทธิ์ต้องล้มตายเพราะอำนาจธรรมเมื่อพวกเบียดเบียนไม่ทรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมแล้ว, พวกถูกเบียดเบียนจึงจำต้องต่อสู้ตามวิถีทางที่ตนเห็นว่ากำจัดกาเบียดเบียนให้พ้นไปได้

พระอรธกถาจารย์ได้อุปมาพวกเบียดเบียนว่าเป็น น้ำเต้าน้อย หรือที่สมมติกันว่าเป็น ผู้ดี เพราะเป็นคนจำนวนส่วนน้อยของมนุษย์สังคม ซึ่งเฟื่องฟูอยู่ได้ก็โดยมีอำนาจเบียดเบียนผู้อื่น ส่วนพวกถูกเบียดเบียนนั้นอุปมาเหมือนกระเบื้อง เพราะมีน้ำหนักมาก เพราะเป็นคนส่วนข้างมากของมนุษย์สังคม ซึ่งเคยถูกดูหมิ่นว่าเป็น ชั้ครอก เพราะไร้สมบัติ มีฐานะประดุดเป็นทาส ต้องจมอยู่เบื้องล่างของสังคม เนื่องจากถูกกดโดยพวกเบียดเบียน พระอรธกถาจารย์ย่อมรู้ดีถึงกฎแห่งการต่อสู้ว่าคนส่วนมากของมนุษย์สังคมต้องได้ชัยชนะคนส่วนน้อย เช่นในทางรัฐสภาเราก็อาจเห็นได้ว่าเสียงข้างมากย่อมชนะเสียงข้างน้อย ฉะนั้น ชัยชนะในการต่อสู้ขั้นสุดท้ายจึงเป็นของสมาชิกส่วนมากของสังคม

ดังนั้น จึงมีผู้ประพันธ์คำอุปมาของพระอรรถกถาจารย์ไว้ว่า

“กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย น้ำเต้าน้อยจะถอยจม
ผู้ดีจะเดินตรอก ชี้อรอกจะเดินถนน”

เมื่อระบบกตขีเปียดเบียนหมดไปแล้ว ก็เป็นธรรมดาที่มนุษย์สังคมต้องเข้าสู่ระบบที่ไม่มีกการเบียดเบียน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของยุคศรีอารยเมตไตรย คือ มนุษยชาติจะอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาปราณีระหว่างกัน ผลแห่งการนั้นก็จะทำให้บุคคลมีความเสมอภาคกันในทุกกรณี ตามที่ท่านได้อุปมาไว้ว่าเมื่อออกจากบ้านแล้วต่างก็สังเกตความผิดเพี้ยนระหว่างกันไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะ ไม่มีความแตกต่างกันในฐานะและวิถีดำรงชีพ, ไม่มีความแตกต่างกันในการงานทางสมองกับกำลังกาย, ตลอดจน ไม่มีความแตกต่างระหว่างผู้ที่อยู่ในเมืองกับชนบท. สมาชิกของสังคมก็จะเป็นสาธุชนที่ประกอบกรณียกิจตามความสามารถ ในการต่อสู้อัธรรมชาติ เพื่อนำธรรมชาติมาเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ยิ่งขึ้น แทนที่จะสู้รบระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ความสะดวกสบายและความโพบูลย์ในชีวิตปัจจุบันก็จะบังเกิดขึ้น ซึ่งมนุษย์อาจถือเอาได้ตามความต้องการ ศีลธรรมของมนุษย์ก็จะสูงเด่น เพราะไม่มีกิเลสแห่งการเบียดเบียน สันติสุขก็จะพึงบังเกิดขึ้นแก่มนุษยชาติ

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า เป็นการสมควรที่ข้าพเจ้าจะอาศัยสติปัญญาอันน้อยของข้าพเจ้าเขียนเรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคม* เพื่อพิสูจน์แก่นธรรมของพระอรรถกถาจารย์ในด้านวิทยาศาสตร์ทางสังคม อันเป็นการสนับสนุนศรัทธาที่คุณแม่ (คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิชิตข) และราษฎรไทยส่วนมากมีอยู่แล้วในคำสั่งสอนของพระอรรถกถาจารย์ ดังกล่าวข้างต้น

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ถ้าท่านใช้ทฤษฎีผัสสะทางพระพุทธศาสนาสมานกับกิจกรรมของมนุษยชาติที่สัมผัสท่านอยู่ในปัจจุบัน และเคยสัมผัสท่านมาแล้วในอดีต ท่านก็อาจใช้วิจารณ์ญาณมองเห็น กฎแห่งอนิจจัง ว่าเป็นสัจจะสำหรับโลกและสิ่งทั้งหลายตลอดจนมนุษย์สังคม เมื่อท่านหวนระลึกถึงคำสั่งสอนของพระอรรถกถาจารย์เรื่อง *ยุคมิคัลลัญญี* และ *ยุคศรีอารยเมตไตรย* แล้ว ท่านก็ย่อมเห็นได้ว่า คำสั่งสอนนั้นมีแก่นธรรมที่เป็นสัจจะ จึงจับใจและ

เกาะแน่นอยู่กับมวลราษฎร คือความเดือดร้อนอันเกิดจากการเบียดเบียนกันนั้นจะต้องเสื่อมสลายไปในที่สุดโดยชัยชนะของมวลราษฎร และเมื่อระบบแห่งการเบียดเบียนหมดไปแล้ว ยุคมีคสัญญ์ก็ถึงซึ่งอวสาน และยุคใหม่คือยุคศรีอารยเมตไตรยก็บังเกิดขึ้น

ปฤชณผู้เบียดเบียนข่มเหงผู้อื่น ซึ่งแม้ในขณะหนึ่งจะมีพลังมหาศาลเปรียบเสมือนพญามารก็ดี แม้จะใช้วิธีที่ไร้ศีลธรรมประหัตประหารผู้บริสุทธิ์เพื่อต่ออายุการเบียดเบียนให้ยาวออกไปชั่วขณะก็ดี แม้จะใช้วิธีรักษาระบบของปฤชณเหล่านั้นโดยปิดหนทางเท่าที่ตนสามารถนึกได้ก็ดี แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งความเสื่อมสลายแห่งระบบของปฤชณ และไม่สามารถต้านทานระบบใหม่ของสาธุชนได้ เพราะสิ่งที่จะเกิดขึ้นใหม่ย่อมมีทางเกิดและทางเติบโตตามกฎธรรมชาติได้เสมอ กำแพงใดๆ ไม่อาจสร้างขึ้นโดยปฤชณเพื่อสกัดกั้นการอุบัติและการวิวัฒนาการของสิ่งทั้งหลาย

พระอรธกถาจารย์ได้กำหนดหน้ากว่าชนรุ่นรามาก่อนแล้วหลายศตวรรษ ในการที่ท่านเข้าใจ กฎแห่งอนิจจัง ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง และได้นำมาใช้แก้กรรมของมนุษย์สังคมอย่างถูกต้องตรงกับกฎธรรมชาติและวิทยาศาสตร์ทางสังคม คำอุปมาของท่านมีแก่นที่เป็นสัจจะดังได้พรรณนามาด้วยประการฉะนี้

ถ้าหนังสือเล่มนี้มีผิดพลาดประการใด ก็ขอท่านผู้อ่านโปรดให้อภัยแก่ข้าพเจ้า

ถ้าหากท่านผู้อ่านเห็นว่า หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์แก่ท่านบ้างแม้แต่เพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าก็มีความภูมิใจว่างานของข้าพเจ้านี้เป็นกุศลกรรมอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าขออุทิศให้เป็นอนุสรณ์แด่คุณแม่ (คุณหญิงเพ็ญ ชัยวิชิตฯ) และข้าพเจ้าขอแผ่ผลานิสงส์แด่อุบาสกอุบาสิกาทั้งปวงด้วย.

ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๐

บทที่ ๑

กฎแห่งการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ของสรรพสิ่งทั้งหลาย

๑.๑

**สิ่งทั้งหลายในโลกนี้เป็นอนิจจัง ไม่มีสิ่งใดนิ่งคงอยู่กับที่
ทุกสิ่งที่มีอาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง**

สสารวัตถุที่ประกอบขึ้นโดยพลังของธรรมชาติหรือโดยพลังของมนุษย์ ซึ่งเรามองด้วยตาเปล่าอาจเห็นว่าไม่เคลื่อนไหวนั้น ความจริงมีการเคลื่อนไหวภายในตัวของสิ่งนั้นๆ คือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเปลี่ยนแปลงจากความเป็นสิ่งใหม่ไปสู่ความเป็นสิ่งเก่า

พืชพันธุ์ รุกขชาติ และสัตว์ชาติทั้งปวงรวมทั้งมนุษย์ชาติที่มีชีวิตนั้น เมื่อได้เกิดมาแล้วก็เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงโดยเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ จนถึงขีดที่ไม่อาจเติบโตได้อีกต่อไปแล้วก็ดำเนินสู่ความเสื่อมและสลายในที่สุด

ชีวิตย่อมมี ด้านบวก กับ ด้านลบ มี ส่วนที่เกิดใหม่ ซึ่งเจริญงอกงามกับ ส่วนเก่าที่เสื่อม ซึ่งกำลังดำเนินไปสู่ความสลายแตกดับ ด้านบวกหรือด้านลบ หรือสิ่งใหม่กับสิ่งเก่าย่อมได้อยู่ในตัวภายในของชีวิตนั้นเอง ซึ่งทำให้ชีวิตมีการเคลื่อนไหว

๑.๒

มนุษย์สังคม หรือเรียกสั้นๆ ว่า สังคม ก็มีอาจหลีกเลี่ยงให้พ้นไปจากกฎแห่งอนิจจังดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ สังคมมีอาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง สังคมย่อมมีด้านบวกกับด้านลบภายในสังคมนั้นเอง คือมีสภาวะใหม่ที่เจริญงอกงามและสภาวะเก่าที่เสื่อมซึ่งดำเนินไปสู่ความสลายแตกดับ

สังคมของมนุษย์มี พลังใหม่ซึ่งเป็นด้านบวก และมี พลังเก่าซึ่งเป็นด้านลบ ที่ปะทะกันอยู่ อันทำให้สังคมเคลื่อนไหวไปทำนองเดียวกันกับสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายตามกฎของธรรมชาติ พลังเก่าเสื่อมสลายไป ระบบสังคมของพลังเก่าก็เสื่อมสลายไปด้วย พลังใหม่ที่เจริญเติบโต ระบบสังคมของพลังใหม่ก็เจริญเติบโตไปด้วย สภาวะเก่าหลีกเลี่ยงจากความเสื่อมสลายไปไม่พ้น ส่วนสภาวะใหม่ก็ต้องดำเนินไปสู่ความเจริญซึ่งพลังเก่าไม่อาจต้านทานไว้ได้ ดังนั้นสภาวะใหม่ย่อมได้รับชัยชนะต่อสภาวะเก่าในวิถีแห่งการปะทะระหว่างด้านบวกกับด้านลบ ตามกฎธรรมชาติ

สภาวะใหม่ที่ได้ชัยชนะต่อสภาวะเก่านั้น มีอาจรักษาความเป็นสภาวะใหม่ไว้ได้ตลอดกาลปาวสาน เพราะสภาวะใหม่นั้นก็ต้องดำเนินไปตามกฎแห่งอนิจจัง คือ เมื่อเติบโตจนถึงขีดที่ไม่อาจเจริญต่อไปอีกแล้ว ก็ดำเนินเข้าสู่ความเสื่อมโดยมีสภาวะที่ใหม่ยิ่งกว่าเกิดขึ้นมาปะทะและได้ชัยชนะรับช่วงเป็นทอดๆ ไป

๑.๓

ในระยะหัวต่อหัวเลี้ยวระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่นั้น เราอาจเห็นในบางสังคมว่าระบบเก่าที่สลายไปแล้วได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีก ทั้งระบบ หรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ ดูประหนึ่งว่าระบบเก่าหรือส่วนของระบบเก่าจะวกกลับมาตั้งมั่นอยู่ต่อไป และคล้ายกับเป็นวิถีที่แย้งกฎแห่งอนิจจัง

แต่สิ่งที่ลวงตาเช่นนั้นเป็นเรื่อง ชั่วคราว ตามวิถีแห่งการปะทะในระยะหัวต่อหัวเลี้ยว ทั้งนี้ก็เพราะระบบเก่ายังคงมีพลังที่ตกค้างอยู่ จึงดิ้นรนตามกฎที่ว่า "สิ่งที่กำลังจะตายย่อมดิ้นรนเพื่อคงชีพ" การต่อสู้ทำนองนี้อาจเป็นไปได้

หลายยุค โดยต่างฝ่ายต่างผลัดกันชนะ ผลัดกันแพ้ ระบบของสังคมในระยะหัวต่อเช่นนี้ย่อมมีลักษณะปลีกย่อยต่างๆที่ได้รับการแก้ไขให้เหมาะแก่สถานการณ์ของฝ่ายชนะ แต่ในที่สุดพลังเก่าพร้อมทั้งระบบก็หลีกเลียงไปไม่พ้นจากกฎแห่งอนิจจัง และระบบใหม่ที่ได้ชัยชนะนั้นก็ดำเนินไปตามกฎอันเดียวกัน โดยมีระบบที่ใหม่ยิ่งกว่ารับช่วงเป็นทอดๆ ต่อไป ดังที่ปรากฏตามรูปธรรมของมนุษย์สังคมมากหลายในสกลโลก

เมื่อกล่าวถึง **พลังตกค้าง** แห่งระบบเก่าเราจำต้องทำความเข้าใจว่าพลังตกค้างนั้นมีใช้บุคคลในวาระเก่าเสมอไป เพราะบุคคลในวาระเก่าบางคนเป็นผู้กำหนัดที่มองเห็นกฎแห่งอนิจจัง ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมของสังคมเหนือกว่าประโยชน์ของวาระโดยเฉพาะ เป็นผู้ที่มีศีลมีสัตย์ ซึ่งสมควรได้รับความเคารพสรรเสริญ **นักปราชญ์ซึ่งเป็นต้นฉบับแห่งวิทยาศาสตร์ทางสังคมสมัยใหม่** กล่าวไว้ตามรูปธรรมที่เห็นจริงว่า

“ในที่สุด ขณะที่การต่อสู้ของวาระจวนจะถึงความเด็ดขาด ความเสื่อมสลายกำลังดำเนินไปภายในวาระปกครอง ที่จริงนั้นคือภายในสังคมเก่า ทั้งกระบวนการ การตั้งว่านั่นรุนแรงและเกรี้ยวกราด จึงมีชนในวาระปกครองส่วนน้อยแผนกหนึ่งละทิ้งวาระของตน และเข้าร่วมในวาระอภิวัฒน์ซึ่งเป็นวาระที่กุมอนาคตไว้ในมือ ดังเช่นเดียวกับในสมัยก่อน ซึ่งส่วนหนึ่งของวาระขุนนางได้ไปเข้ากับวาระเจ้าสมบัติ (นายทุนสมัยใหม่) ดังนั้น ในสมัยนี้ส่วนหนึ่งของวาระเจ้าสมบัติก็ไปเข้าข้างวาระผู้ไร้สมบัติ โดยเฉพาะส่วนหนึ่งของวาระเจ้าสมบัติผู้มีปัญญา ที่ได้พยุงตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งขบวนการวิวัตนาการทั้งปวง”

ในทางตรงกันข้ามกับบุคคลที่กล่าวในวรรคก่อน ความจริงก็ปรากฏว่ามีบุคคลซึ่งดูเหมือนจะเป็นวาระใหม่แต่ไม่เข้าใจกฎแห่งอนิจจัง โดยถือว่าสภาวะเก่าเป็นของถาวร และไม่พอใจในพัฒนาของสภาวะใหม่ที่ต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ บุคคลจำพวกนี้อาจไม่ใช่หน่อเนื้อเชื้อไขของวาระเก่า

แต่บำเพ็ญตนเป็น สมุนของพลังเก่า ยิ่งกว่าบุคคลแห่งอันดับสูงของวรรณะเก่า ทั้งนี้ก็เพราะพลังเก่าที่สลายไปนั้นได้สูญสิ้นไปเฉพาะรูปร่างนอกของระบบการเมือง แต่บุคคลเก่ายังแฝงอยู่ในกลไกอำนาจรัฐและอำนาจเศรษฐกิจ ซึ่งยังคงมีทรศนะทางสังคมตามระบบเก่าที่ล้าหลัง สิ่งตกค้างของระบบเก่าชนิดนี้มีทรศนะที่ผิดจากกฎธรรมชาติยิ่งกว่าบุคคลก้าวหน้าแห่งวรรณะเก่าเอง ฉะนั้นจึงดำเนินการได้กฎธรรมชาติและกฎแห่งอนิจจัง ดึงสังคมให้ถอยหลังเข้าคลองยิ่งกว่าพวกถอยหลังเข้าคลองที่จำต้องเป็นไปตามสภาวะของเขา แต่อย่างไรก็ตาม การดึงให้สังคมถอยหลังก็เป็นไปเพียงชั่วคราว เพราะในที่สุดกฎแห่งอนิจจังต้องประจักษ์ขึ้น

บทที่ ๒
หลักฐานที่คนรุ่นปัจจุบัน
สามารถค้นคว้าและประสบด้วยตนเอง
ถึงการที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

๒.๑

สำหรับท่านผู้อ่านที่ได้เคยศึกษามนุษยชาติวิทยา หรือได้เคยศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมแห่งมนุษย์ต่างๆมาแล้วก็ดี หรือได้เคยสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์สังคมทั้งหลายในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่นี้ก็ดี ท่านก็จะเห็นได้เองว่าระบบของมนุษย์สังคมใหญ่น้อยทั้งหลายในสกลโลกมิได้นิ่งคงอยู่กับที่ คือมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าไปสู่ระบบที่ใหม่ยิ่งกว่าขึ้นไปตามลำดับ

ก่อนที่จะกล่าวถึงมนุษย์สังคมทั้งหลายสำหรับท่านผู้อ่านโดยทั่วไปนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายพิจารณาความเคลื่อนไหวของสังคมไทยที่ท่านประสบหรือสัมผัสอยู่ในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่นี้ และที่ท่านสามารถถามผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งเคยประสบมา ตลอดจนหลักฐานต่างๆ ที่ท่านอาจค้นคว้าศึกษาได้อย่างใกล้ชิดกับเหตุการณ์ยิ่งกว่าการได้ยินคำบอกเล่าของสังคมอื่นที่ท่านยังมิได้เห็นหรือประสบด้วยตนเอง ท่านจะเห็นความเป็นอนิจจังของระบบสังคมได้ถนัด

๒.๒

ท่านยอมทราบอยู่แล้วว่า เมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น สังคมไทยอยู่ภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นระบบที่เก่าแก่มาแล้วหลายศตวรรษ ระบบนั้นมีพลังมากมาย เช่น พระมหากษัตริย์ที่เป็นประมุขของสังคมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด คือเป็นเจ้าของชีวิตของสมาชิกแห่งสังคม และเป็นเจ้าแผ่นดิน หรือนัยหนึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่สำคัญของสังคม ในสมัยศักดินา คือ ที่ดิน ดังที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและเป็นหลักที่ถือต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ว่า

“ที่ดินทั้งหลายในแคว้นแคว้นกรุงศรีอยุธยา เป็นของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยพระบรมเดชานุภาพ ฯลฯ”

ความสัมพันธ์ในการผลิตสมัยก่อนโน้นก็คือ สมาชิกของสังคมเป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งต้องทำงานในที่ดินและทำงานทั่วไปโดยส่งบรรณาการที่เรียกว่า “ส่วย” และ “อากรค่านา” ให้แก่ประมุขของสังคม แม้ว่าในกาลต่อมาจะตั้งศัพท์ใหม่ว่า “เงินค่าราชการ” หรือ “รัฐชูปการ” แทนคำว่า “ส่วย” ก็ตาม แต่มวลราษฎรในชนบทก็มีความเข้าใจในลักษณะที่แท้จริงของเงินชนิดนี้ดี คือยังคงเรียกว่า “ส่วย” อยู่นั่นเอง โดยไม่นำพาต่อศัพท์ใหม่ เช่นมวลราษฎรในชนบทไปชำระเงินรัฐชูปการก็เรียกว่าไปเสีย “ส่วย” เป็นต้น

๒.๓

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตจากการที่พระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของชีวิตและเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งหลายในสังคมดังกล่าวแล้ว มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย และตั้งนั้น ปวงชนชาวไทยจึงเป็นเจ้าของแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ ส่วนอำนาจอธิปไตยของเจ้าของนาซึ่งเป็นอำนาจของรัฐชนิดหนึ่งที่เจ้าของนามีอำนาจยึดทรัพย์สินตลอดจนเครื่องมือ

ข้าวกิน ข้าวปลูกของลูกนา (ซึ่งยังคงมีอยู่ในสังคมอื่นๆ จนกระทั่งไม่นานมานี้ ที่เจ้าของนาไม่อาจยึดข้าวทุกเมล็ดและเครื่องมือทุกอย่างตลอดจนเอาลูกเมียของลูกนาไปทำงานใช้หนี้) นั้น พ.ร.บ. ว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของกสิกร พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้ประกาศใช้โดยมิชักช้า เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตระหว่างเจ้าของนากับลูกนา โดยถอนอำนาสิทธิที่เจ้าของนาได้รับไว้สืบต่อกันมานั้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์เก่านั้นระหว่างเจ้าของนากับลูกนา ให้เป็นความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างผู้ให้เข้ากับผู้เช่าแห่งระบบขนานภาพหรือระบบทุน ฉะนั้น ต่อจากนั้นเราจึงไม่เห็นสภาพการยึดทรัพย์สินของกสิกรในสังคมไทยเหมือนดังในสังคมอื่น ซึ่งเพิ่งเลิกไปแล้วเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนเงินรัชชูปการและอาคารค่าน้ำอันเป็นซากของเงินส่วยก็ได้ยกเลิกไปโดยประมวลรัษฎากรซึ่งปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคมที่เริ่มใช้เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

ข้อสังเกต

การเปลี่ยนแปลงระบบปกครองของประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ (ค.ศ. ๑๙๑๑) ซึ่งมีท่านซุนยัตเซ็นเป็นหัวหน้านั้น แม้ว่าได้ล้มระบบจักรพรรดิราชาธิปไตยแล้วได้สถาปนาระบบสาธารณรัฐขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๑๒ (พ.ศ. ๒๔๕๔) แทนก็ตาม แต่ความสัมพันธ์การผลิตตามระบบการผลิตศักดินายังคงเป็นอยู่ตามเดิม คือเจ้าของที่ดินยังคงมีอำนาสิทธิยึดข้าวทุกเมล็ดและเครื่องมือทำนาของลูกนา และเอาลูกเมียของลูกนาไปทำงานใช้หนี้ได้ อำนาสิทธิของเจ้าของนาจินดังกล่าวยังคงมีอยู่ต่อมาอีก ๓๘ ปี จนกระทั่งประชาชนจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ชัยชนะต่อพรรคก๊กมินตั๋ง และได้สถาปนาระบบ "สาธารณรัฐของราษฎรจีน" (People's Republic of China) ขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๙ (พ.ศ. ๒๔๙๒) รัฐบาลของราษฎรจีนได้มีการปรับปรุงระบบที่ดินในชนบทของเจ้าที่ดินโดยยึดเอามาแบ่งให้ราษฎรเป็นเจ้าของ แล้วจัดระบบร่วมแรงงานในการผลิตเป็นเบื้องต้นซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นระบบสหกรณ์

จากระดับต่ำสู่ระดับสูงตามลำดับ และพัฒนาต่อมาเป็น “สหการ” (Commune) ส่วนที่ดินและอาคารของเอกชนในเมืองนั้นเจ้าของที่ดินยังคงเป็นเจ้าของต่อไป โดยมีได้ถูกเวนคืน ถ้ารัฐบาลต้องการใช้ที่ดินและอาคารของเอกชนในเมือง รัฐก็เจรจาซื้อหรือขอเช่า

ชาวจีนรวมทั้งคอมมิวนิสต์จีนจำนวนมากที่สุด (ยกเว้นจำนวนน้อยไม่กี่คน) ถือว่าการเปลี่ยนระบบสังคมจีนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๑ เป็น “เก๋อมิ่ง” เรียกเป็นศัพท์จีนว่า “ซิ่งไห่เก๋อมิ่ง” คำว่า “ซิ่งไห่” เป็นชื่อของปีตามปฏิทินจีนที่ตรงกับ ค.ศ. ๑๙๑๑ และคำว่า “เก๋อมิ่ง” ก็เทียบได้กับคำอังกฤษ “Revolution” (เรฟโวลูชัน) ส่วนการเปลี่ยนระบบสังคมจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นแม้ยังไม่เปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตก็ตามให้หมดสิ้นไปก็เป็นที่ “เก๋อมิ่ง”

๒.๔

ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา สังคมไทยก็ได้เข้าสู่ระยะหัวต่อระหว่างระบบเก่าและระบบใหม่จนถึงปัจจุบันนี้ และจะยังคงอยู่ต่อไปอีกนานเท่าใดเราก็ไม่อาจกำหนดเป็นเงื่อนไขได้ เพราะเงื่อนไขเวลานั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข

ในระหว่างหัวต่อนี้ เราจึงเห็นได้ว่าในทางการเมืองภายในของสังคมนั้น สถาบันและระบบการเมืองที่ได้สถาปนาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไม่คงอยู่กับที่ รัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีมากมายหลายฉบับ ซึ่งบางฉบับก็ถอยหลังเข้าไปหาระบบเก่าหลายก้าว บางฉบับก็ก้าวหน้ายิ่งขึ้นจนถึงกับให้มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นสภาผู้แทนหรือพฤฒิสภา

๒.๕

ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยกับสังคมนานาชาติ

ทั้งหลายนั้น รูปธรรมก็ปรากฏว่าประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้วสังคมนานุกาพหลาย สังคมได้บังคับให้สังคมศักดินาไทยจำต้องยอมให้สังคมนานุกาพใหญ่่น้อยได้มี อภิสิทธิ์ในทางศาล ทางศุลกากร ทางเศรษฐกิจและการเมือง ฯลฯ เหนือสังคม ไทยตามสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาค อันเป็นผลให้สังคมไทยต้องตกเป็นสังคมที่ เสมือนเมืองขึ้นหรือกึ่งเมืองขึ้นของสังคมนานุกาพเหล่านั้น และเปิดการค้า กับมีการเศรษฐกิจอย่างใหม่ตามทำนองของระบบนานุกาพแทรกขึ้นมาอีก ระบบหนึ่งในสังคมศักดินาไทย แต่อนิจจังคือความไม่เที่ยงแท้ของระบบนานุกาพนั่นเอง สังคมไทยได้บอกเลิกสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคกับสังคมนานุกาพ ใหญ่่น้อยต่างๆ นั้นใน พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้วได้ทำสนธิสัญญาใหม่กับสังคมต่างๆ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค

ระยะหัวต่อระหว่างระบบคล้ายอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคมกับระบบ ใหม่ซึ่งต้องการความเป็นเอกราชสมบูรณ์ยังคงเป็นอยู่ เพราะสังคมนานุกาพ ยังคงมีอยู่ สังคมนานุกาพบางสังคมที่สูญเสียอภิสิทธิ์ไปแล้วก็พยายามได้ อำนาจคืน แต่สังคมนานุกาพใดได้พื้นอำนาจมากก็เป็นเรื่องชั่วคราว เพราะใน ที่สุดอำนาจนั้นก็ต้องสลายโดยพลังของระบบใหม่ เช่นสังคมนานุกาพญี่ปุ่น ได้มีอำนาจเหนือสังคมไทยในระหว่างมหาสงครามครั้งที่ ๒ นั้นก็ต้องสลายไป ตามกฎแห่งอนิจจัง

เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น คนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทยคิดว่า ระบบอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศสในเอเชียยังมั่นคงแข็งแรงอยู่ แต่บัดนี้ก็ ประจักษ์ว่าระบบเช่นนั้นได้เสื่อมไปเร็วเกินความคาดหมาย เช่น อินเดีย ปากี สถาน พม่า ลังกา มลายู ได้รับความเป็นเอกราชพ้นจากระบบอาณานิคมของ อังกฤษ กัมพูชา ลาว เวียดนาม ได้รับความเป็นเอกราชพ้นจากระบบอาณานิคมของฝรั่งเศส ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระบบนานุกาพยอมไม่จริง แม้จะมี อำนาจและแสนยานุภาพที่แสดงว่าเข้มแข็ง แต่เมื่อระบบนานุกาพได้เจริญ เติบโตยิ่งขึ้นจนเป็น บรมรณานุกาพ ซึ่งเป็นขีดสูงสุดที่จะพัฒนาอีกต่อไปไม่ได้

แล้วก็ดำเนินสู่ความเสื่อมและความสลายในที่สุด จักรภาพโรมันในอดีตก็เป็นตัวอย่างที่สื่อให้สังคมธรรมาภาพทั้งหลายบรรดาที่มีอิทธิพลเหนือสังคมไทยเห็นกฎแห่งอนิจจังของเขาได้

๒.๖

ถ้าเราจะระลึกหรือค้นคว้าศึกษาถึงภายในของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีอยู่หลายศตวรรษ ก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น เราจะเห็นได้ว่าภายในระบบนั้นเองได้มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดยั้งตามวิถีดังกล่าวข้างต้น คือมีพลังเก่าและพลังใหม่ภายในระบบนั้นเอง แต่พลังใหม่ที่ก้าวหน้าของระบบยอมได้ชัยชนะในการทำให้สังคมไทยก้าวหน้าเท่ากับที่การก้าวหน้านั้นไม่กระทบถึงตัวระบบนั้น การปรับปรุงระบบบริหารและตุลาการในรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลต่อๆ มาเป็นการทำให้สังคมไทยก้าวหน้าบางประการเฉพาะที่เกี่ยวกับราษฎรสามัญทั่วไป แต่ยังคงรักษาระบบเก่าส่วนบนไว้ เช่น พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และอภิสิทธิ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ที่ไม่ต้องขึ้นศาลสำหรับราษฎรทั่วไป ฯลฯ แต่ในที่สุดระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ต้องเป็นไปตามกฎแห่งอนิจจังโดยพลังใหม่ของสังคม ส่วนระบบธรรมาภาพหรือระบบทุนนั้นยังคงมีเหลืออยู่

๒.๗

ถ้าเราจะพิจารณาสภาพของสังคมไทยที่เป็นอยู่เมื่อก่อน ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๙) อันเป็นสมัยที่ยังมีระบบทาส หรือท่านที่อยู่ใต้อาณัติจะพิจารณาเพียงสภาพก่อน ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) อันเป็นสมัยที่ยังมีระบบทาสอยู่ในภาคพายัพ ก็จะได้เห็นว่าสังคมไทยเคยผ่านระบบทาสมาแล้วเมื่อไม่นานมานี้เอง ระบบทาสของเรามีกฎหมายอยู่ครบถ้วนบริบูรณ์ ผู้สนใจอาจศึกษาได้ง่ายกว่าระบบทาสกรีกและโรมันจากตำรายุโรปที่ผ่านมาหลายทอด หรือจะสอบถาม

ท่านผู้สูงอายุซึ่งจำความในสมัยนั้นได้ก็คงได้ข้อเท็จจริงที่ท่านเหล่านั้นได้ประสบภายในระบบทาสนั่นเองก็มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าเป็นลำดับมา เช่นมีการยกเว้นมิให้ลูกทาสต้องตกเป็นทาสตามพ่อแม่ การกำหนดเกษียณอายุทาสเพื่อให้ทาสที่มีอายุครบกำหนดที่บัญญัติไว้ได้มีอิสระภาพหรือความเป็นไท การบัญญัติให้ทาสมีบุคคลสมบัติแห่งการเป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ฯลฯ ในที่สุดระบบทาสก็เลิกไปตามนิตินัยโดยพระราชบัญญัติทาส ร.ศ. ๑๒๔ และใช้บังคับทั่วราชอาณาจักรครบถ้วนเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐

เราควรสังเกตไว้ด้วยว่า ระบบทาสในสังคมไทยนั้นได้อยู่คู่เคียงกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นเวลาช้านาน

๒.๘

ส่วนการที่จะพิจารณาย้อนหลังขึ้นไปว่าก่อนมีระบบทาสนั้นสังคมไทยเคยอยู่ในระบบใด เราก็คงจะพิจารณาได้จากมนุษย์ดั้งเดิมที่ยังมีเหลืออยู่ในดินแดนแห่งสังคมไทยนี้เอง เช่น พวกเงาะ ชวน้ำ ฯลฯ ซึ่งเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมานี้ยังมีความเป็นอยู่ชุกชุม มีได้ยึดถือที่ดินไว้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว และมีความเป็นอยู่ชุกชุมร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในสังคมน้อยๆ นั้น ซึ่งยังเป็นประเพณีตกทอดมาถึงชาวชนบทในปัจจุบันที่มีการร่วมมือกันในการทำนา เช่น การลงแขกไถนา ดำนา เกี่ยวข้าว ฯลฯ ชนเผ่าต่างๆ ซึ่งหลายคนเรียกเขาเหล่านั้นว่าชาวป่านี้ว่าที่แท้ชนเผ่าเหล่านั้นเป็นมนุษย์เจ้าของดินเดิม ความเป็นอยู่ของเขายังคงแสดงให้เห็นซากแห่ง ระบบปฐมสหการ ที่มีความเป็นอยู่ร่วมกัน

สังคมดั้งเดิมของมนุษย์ที่พัฒนาครบรูปสามัคคีธรรมก็ได้มีอยู่ ณ ตำบลแห่งหนึ่งระหว่างจังหวัดขอนแก่นกับจังหวัดเลยเมื่อประมาณ ๘๐ ปีก่อนมานี้

สมเด็จพระยามระยาดำรงฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้นได้เสด็จไปตรวจราชการถึงตำบลนั้นแล้วได้ทรงเขียนรายงานถึงความเป็นอยู่ร่วมกันตามระบบนี้ว่าราษฎรมีความเป็นอยู่อย่างผาสุก ซึ่งพระองค์เปรียบเทียบว่าเป็นโซเชี่ยลิสต์ สังคมไทยดึกดำบรรพ์ก็มีสภาพเป็นโซเชี่ยลิสต์ชนิดหนึ่งตามลักษณะที่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยพระองค์นั้นได้ทรงพรรณนาไว้แต่เป็นโซเชี่ยลิสต์แห่งยุคปฐมกาล หรือ ระบบปฐมสหการ

ระบบสังคมนี้ไม่คงอยู่กับที่ คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงโดยมีระบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ ดังนั้นเราอาจจะพบว่าระบบปฐมสหการได้เสื่อมโทรมไปมากในชนเผ่าดั้งเดิมต่างๆ และสังคมที่เสนาบดีพระองค์นั้นตรัสชมเชยความผาสุกไว้ก็ไม่มีสภาพเหมือนแต่ก่อนแล้ว โดยเปลี่ยนแปลงไปตามระบบใหม่ของสังคมไทยทุกๆ ไป

๒.๘

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยพิจารณาจากปัจจุบันถอยไปหาปรากฏการณ์ในอดีตนั้น บัดนี้ ถ้าเราจะลำดับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ เราก็จะเห็นว่าในสมัยดึกดำบรรพ์สังคมไทยเคยมีระบบสังคมชนิดต่างๆ ของมนุษย์ดั้งเดิมซึ่งพัฒนาเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ก็จัดเข้าอยู่ในประเภทที่เรียกว่า ระบบปฐมสหการ (PRIMITIVE COMMUNAL SYSTEM) เมื่อระบบปฐมสหการเสื่อมลงไปก็มีระบบใหม่ คือระบบทาส ระบบศักดินา ระบบธรรมาภาพหรือระบบทุนได้เกิดแทรกขึ้นมาตั้งแต่ครั้งสังคมไทยยังมีระบบทาสปะปนอยู่กับระบบศักดินา เมื่อระบบทาสสลายไปดังกล่าวแล้ว ระบบธรรมาภาพก็ดำเนินคู่เคียงมากับระบบศักดินา ระบบศักดินาในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้สลายไปโดยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ระบบธรรมาภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบคล้ายอาณานิคมตามสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคได้หมดไปตามที่กล่าวมาแล้ว ระบบของสังคมไทยในปัจจุบันจึงมีบาง

ส่วนของระบบศักดินาผสมกับระบบธนาญาพในส่วนที่เกี่ยวแก่ความสัมพันธ์การผลิตแบบใหม่ระหว่างคนไทยด้วยกันเอง และระบบธนาญาพในส่วนที่เกี่ยวแก่ความสัมพันธ์การผลิตระหว่างคนไทยและคนต่างด้าวที่มีอาณาภพมหาศาล หรือบรมธนาญาพ ส่วนชื่อของสังคมไทยในปัจจุบันจะเรียกกันว่าอะไรนั้นก็สุดแท้แต่ความพอใจของผู้เรียก ซึ่งอาจเรียกตามสูตรสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งก็คือสภาวะที่เป็นจริงซึ่งเป็นสาระ

ปัจจุบันนี้ สังคมไทยจึงอยู่ในระหว่างหัวต่อระหว่างระบบต่างๆ ข้างบนนั้น ซึ่งสลับซับซ้อน และยังเป็นหัวต่อระหว่างระบบเหล่านั้นกับระบบที่ใหม่กว่าซึ่งราษฎรเรียกร้องกันอยู่ในปัจจุบันนี้ที่ต้องการให้มีประชาธิปไตยสมบูรณ์ เช่นให้ยกเลิกสมาชิกสภาประเภทที่ ๒ และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาทั้งหมด ฯลฯ

สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นอนิจจัง

บทที่ ๓

ที่มาของมนุษยชาติกับมนุษยสังคม

๓.๑

ในส่วนที่เกี่ยวข้องแก่มนุษยสังคมทั้งหลายในสกลโลกนี้ ตำรามนุษยชาติวิทยา กิติ ประวัติศาสตร์ของโลกกิติ วิทยาศาสตร์ทางสังคมซึ่งอาศัยข้อเท็จจริงที่ ดำรงเหล่านั้นได้ค้นคว้าไว้ประกอบด้วยปรากฏการณ์ที่ประจักษ์กิติ ย่อมรับ ก็นามมนุษยชาติในสมัยดึกดำบรรพ์ได้อยู่ในระบบสังคมประเภทเดียวกันคือ ระบบ **ปฐมสหการ** ทำนองเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วสำหรับสังคมไทย

ถ้าจะศึกษาค้นคว้าถึงที่มาแห่งระบบ**ปฐมสหการ**แล้ว ก็จำต้องกล่าวถึงที่ มาของมนุษยชาติทั้งปวง

นักศึกษาศันยใหม่แทบทุกคนย่อมรู้อยู่แล้วว่ามนุษยชาติได้พัฒนามาจาก กปี (Anthropoid Ape) เป็นเวลาหลายล้านปีมาแล้ว แม้นักศึกษารุ่นข้าพเจ้าก็ เคยได้ยินครูสอนไว้เมื่อ ๕๐ ปีก่อนโน้นถึงที่มาของมนุษยชาติดังกล่าวนี้

ถันอันเป็นที่มาของมนุษยชาตินั้นนักวิทยาศาสตร์ทางสังคมผู้หนึ่งชื่อ เองเกลส์ ได้มีความเห็นเช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติเมื่อปลาย คริสตศตวรรษที่ ๑๙ ว่า ในยุคที่ ๓ ของโลก คือเมื่อหลายล้านปีมาแล้ว ได้มี

กบี่จำพวกหนึ่งที่ได้พัฒนาสูงกว่าวานรทั้งปวงซึ่งมีสังขารเกือบครบถ้วนเป็นมนุษย์ชาติ กบี่จำพวกนี้อาศัยอยู่ในที่ใดที่หนึ่งแห่งอาณาบริเวณที่มีอากาศอบอุ่น ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ผู้นั้นสันนิษฐานว่าอาจเป็นท้องที่ในทวีปใหญ่ซึ่งบัดนี้จมไปอยู่ก้นมหาสมุทรอินเดีย

สังคมไทยในยุคปัจจุบันตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่มีดินแดนส่วนหนึ่งติดกับมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งอาจเป็นดินแดนที่เหลืออยู่ของทวีปที่จมไปอยู่ก้นมหาสมุทรอินเดียก็ได้ ถ้าหากนักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เห็นพ้องต้องกันกับนักวิทยาศาสตร์ทางสังคมดังกล่าวแล้วในหลักการ แม้การคำนวณเวลาของยุคจะผิดเพี้ยนกันไปบ้าง เช่นในปัจจุบันคำนวณกันว่าเป็นเวลาหลายล้านปีแทนหลายแสนปีก็ตาม ข้าพเจ้าก็เห็นว่าดินแดนส่วนหนึ่งแห่งสังคมไทยนี้เองเป็นถิ่นของกบี่ที่พัฒนามาเป็นมนุษย์ชาติ อันที่จริงเราได้ยินพูดกันถึงคนป่าที่ภาษามลายูเรียกว่า "อูรัง อูตัง" ซึ่งเคยมีอยู่ในป่าภาคใต้ของสังคมไทยเหมือนกัน แม้ในภาคเหนือเราก็เคยมีกบี่จำพวกนี้ ซึ่งบางทีมีผู้จับมาแสดงให้ดูในงานวัดเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีมนุษย์ดั้งเดิมเผ่าต่างๆ ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วในข้อก่อน

นักปราชญ์ผู้นั้นได้กล่าวถึงมนุษย์เผ่าต่างๆ ที่กระจายไปอยู่ทั่วโลกนั้นว่าไปจากแหล่งเดิมนี้เอง คือท่านให้ความเห็นว่า เมื่อมนุษย์ได้รู้จักบริโภคสิ่งที่สามารถกินเป็นอาหารได้แล้วก็รู้จักอาศัยอยู่ในท้องที่ซึ่งมีดินฟ้าอากาศต่างๆ แล้วมนุษย์บางจำพวกจึงได้เคลื่อนจากถิ่นเดิมซึ่งมีอากาศอบอุ่นไปอยู่ในอาณาบริเวณที่มีอากาศเย็นกว่าและหนาวกว่า ฤดูกาลในอาณาบริเวณใหม่ซึ่งมีทั้งฤดูร้อนฤดูหนาวทำให้มนุษย์มีความต้องการเกิดขึ้นใหม่ คือที่พักอาศัยและเครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันความหนาวและความแฉะชื้น แร่งานประเภทใหม่และกิจการใหม่ก็เกิดขึ้นตามความต้องการใหม่ในเรื่องชีวิตปัจจัย

ดังนั้น มนุษยชาติทั้งปวงที่ถือกำเนิดมาจากแหล่งเดิมด้วยกันจึงมีระบบสังคมดั้งเดิมอย่างเดียวกัน ซึ่งเป็นสมัยต้นแห่งระบบปฐมสหการ ระบบนี้ได้

เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในระบบนั้นอย่างไม่หยุดยั้ง แต่มนุษย์ที่แยกย้ายกระจัดกระจายจากถิ่นเดิมไปอยู่ทั่วโลกนั้นก็ย่อมมีสัญลักษณ์พิเศษผิดเพี้ยนกันตามสภาพและภูมิประเทศ ส่วนลักษณะทั่วไปของระบบปฐมสหการนั้นย่อมเหมือนกันในสาระสำคัญ ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ในเรื่องระบบปฐมสหการของสังคมไทย

๓.๒

เนื่องจากสัญลักษณ์พิเศษของแต่ละสังคม สังคมต่างๆ จึงพัฒนาเข้าสู่ระบบสังคมประเภทอื่นๆ ช้าเร็วต่างๆ กัน

ตามปกติของสังคมส่วนมากนั้น ต่อจากระบบปฐมสหการแล้ว มนุษยสังคมก็เข้าสู่ระบบทาส (SLAVE SYSTEM) ต่อจากระบบทาสก็เข้าสู่ระบบศักดินา (FEUDAL SYSTEM) ต่อจากระบบศักดินาก็เข้าสู่ระบบชนาภาพหรือระบบทุน (CAPITALIST SYSTEM) และต่อจากระบบชนาภาพก็มีหลายสังคมที่ได้เข้าสู่ระบบสังคมกิจ หรือที่บางท่านเรียกว่าระบบสังคมนิยม (SOCIALIST SYSTEM)

๓.๓

ระบบสังคมใดไม่อาจที่จะคงอยู่กับที่ แม้ว่าจะเหนียวรั้งไว้ได้หนักแน่นเพียงใดก็ตาม หรือยอมให้ระบบอื่น ๆ ผ่านไปก่อนหลายระบบก็ตาม แต่ในที่สุดก็ต้องถึงจุดใดจุดหนึ่งที่ต้องประสพกับส่วนมากของสังคมที่ก้าวหน้าไป เช่นระบบปฐมสหการของชนบทระหว่างจังหวัดขอนแก่นกับจังหวัดเลยซึ่งในที่สุดก็ต้องเข้ามาร่วมจุดเดียวกันกับระบบของคนส่วนมากในสังคมไทย

ระบบปฐมสหการของมนุษย์มากหลายในอาฟริกาและในอเมริกาที่คงค้างอยู่จนกระทั่งถึงชาวยุโรปได้พัฒนาเข้าสู่ระบบชนาภาพแล้วนั้นก็จำต้องเคลื่อนไหวหรือถูก สังคมเจ้าอาณานิคม บังคับให้เคลื่อนไหวเร็วขึ้นในการเข้าสู่ระบบทาส หรือบางสังคมก็กระโดดข้ามจากระบบทาสไปเข้าแถวของระดับ

ศักดิ์นา หรือเข้าแถวในระดับใดระดับหนึ่งของระบบธรรมาภาพ จนเฝ้าที่อยู่
แถบขั้วโลกเหนือซึ่งยังคงมีระบบปฐมสหการอยู่จนกระทั่งสถาปนาสหภาพ
โซเวียตนั้นก็ได้กระโดดข้ามระบบทาส ระบบศักดิ์นา ระบบธรรมาภาพ เข้าสู่
ระบบสังคมนิกของสหภาพโซเวียตทีเดียว

ระบบสังคมต่างๆ จึงไม่อาจนั่งคงอยู่กับที่ได้ชั่วกาลปาวสาน

บทที่ ๔

สัญลักษณ์พิเศษของมนุษย์แต่ละสังคม

ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วข้างต้นนี้ถึงความช้าเร็วต่างกันในการที่แต่ละสังคมจะพัฒนาเข้าสู่ระดับทั่วไปในขั้นหนึ่งนั้น จึงเป็นการจำเป็นที่นักสังคมของแต่ละประเทศจะต้องพิจารณาสัญลักษณ์พิเศษแห่งสังคมของตน มิฉะนั้นก็อาจลุ่มหลงเอาลักษณะของสังคมอื่นมาเป็นของสังคมตน อันเป็นการทำให้การวินิจฉัยปัญหาแห่งสังคมของตนผิดพลาด

การศึกษาจากตำราทางสังคมนั้น นักปราชญ์วิทยาศาสตร์ทางสังคมได้เตือนไว้เสมอว่าให้ถือตำราเป็นลัทธินำเท่านั้น ส่วนการปฏิบัติตามลัทธินำจะต้องเป็นไปตามความเหมาะสมแก่สภาพของแต่ละสังคมตามภูมิประเทศและกาลสมัย

นักปราชญ์ผู้หนึ่งกล่าวเตือนนักสังคมที่ล่าหลังไว้ว่า

“จงตัดเกือกให้เหมาะแก่ตีน

ไม่ใช่ตัดตีนให้เหมาะแก่เกือก”

สุภาชิตของไทยก็มีว่า

“เห็นช้างซื้อยาขี่ตามช้าง”

สุภาชิตทั้งสองบทเป็นสุภาชิตที่กำหนัด โดยเฉพาะสุภาชิตไทยบทนั้นที่แท้มีมาแล้วตั้งแต่โบราณกาล แต่ยังคงกำหนัดอยู่เสมอ ผู้ใดไม่ทำตามคือมัวลอกคัดแบบจากสังคมอื่นมาทั้งดุ้นจึงเป็นผู้ล่าหลัง

บทที่ ๕

สมมุติฐานของมนุษย์และมนุษย์สังคม

๕.๑

เมื่อเราได้พิจารณาปรากฏการณ์แห่งความเคลื่อนไหวของสังคมต่างๆ มาพอสังเขปที่จะทำให้เห็นสัจจะของกฎแห่งอนิจจังแล้ว เราก็ควรพิจารณาต่อไปอีกขั้นหนึ่งว่า อะไรเป็นสมมุติฐานของสังคมที่เกี่ยวข้องสังคมทั้งระบบและทรรศนะทางสังคมในการเคลื่อนไหว

ดังนั้น เราจึงต้องเข้าสู่ปัญหาปรัชญาซึ่งเมื่อก่อนได้ค้นคว้ากันมาช้านานว่า อะไรเป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์และสังคมของมนุษย์ให้มีอาการเคลื่อนไหวไป

๕.๒

ปรัชญามีหลายสำนัก แต่ถ้าจะรวมเข้าแล้วแยกออกเป็นประเภทใหญ่ก็จะมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่เท่านั้น คือ ฝ่ายหนึ่งถือว่า จิต เป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลายซึ่งเราเรียกว่า จิตธรรม อีกฝ่ายหนึ่งถือว่า สสาร เป็นสมมุติฐานของสิ่งทั้งหลายซึ่งเราเรียกว่า สสารธรรม

ลัทธิที่ถือว่าธาตุเป็นสมุฏฐานตามคติของเมธีกรีกโบราณบางจำพวกและลัทธิที่ถือเอา วัตถุ เป็นสหรณะหรือวัตถุนิยมตามคติของปรัชญาเมธีฝรั่งเศสแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ก็รวมอยู่ในประเภทสสารธรรม หากแต่ไม่ใช่ สสารธรรมทางวิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าใช้คำ สสาร ในที่นี้โดยมีความหมายตามหลักวิทยาศาสตร์ที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า MATTER (แมตเตอร์) ซึ่งมี ๓ สถานะ คือ ของแข็ง ของเหลว และก๊าซ

๕.๓

ข้าพเจ้าจำเป็นต้องขอทำความเข้าใจไว้ก่อนเพื่อป้องกันความเข้าใจของบางคนที่ยิ่งไปทางใดทางหนึ่งจนสุดเหวี่ยงตามสูตรสำเร็จที่ได้รับมา อันที่จริงระบบปรัชญาทั้งสองนั้นต่างก็ยอมรับว่าในตัวมนุษย์ย่อมมีทั้งสสารและจิต ความต่างกันอยู่ที่ว่าสสารหรือจิตเป็นสมุฏฐานและความสัมพันธ์ระหว่างสสารกับจิตมีอยู่อย่างไร สสารมีอิทธิพลเหนือจิตและจิตมีอิทธิพลเหนือสสารอย่างไรบ้าง

๕.๔

บางคนที่ยึดสูตรสำเร็จเพียงแง่ที่ว่า สสาร เป็นบ่อเกิดแห่ง จิต เท่านั้น แล้วก็อาจเข้าใจเอาเองเกินไปจนสุดเหวี่ยงโดยไม่ยอมรับอิทธิพลของจิตที่แม้จะเกิดมาจากสสารเป็นเบื้องต้น แต่ก็ยังมีอิทธิพลสะท้อนไปยังสสาร และยิ่งไปกว่านั้นก็อาจกล่าวหาผู้ที่พิจารณาสภาพของจิตทางวิทยาศาสตร์ว่าเป็นผู้ล่าหลัง แต่แท้ที่จริงผู้กล่าวนั้นเองล่าหลัง เพราะวิทยาศาสตร์ทางจิตของสสารธรรมนั้นก้าวหน้าไปไกลซึ่งตนตามไม่ทันแล้ว

เมธีฝ่ายสสารทางวิทยาศาสตร์กล่าวไว้ว่าความเคลื่อนไหวของมนุษย์และสังคมของมนุษย์นั้นต่างกับความเคลื่อนไหวของสิ่งที่ไม่มีชีวิต กล่าวคือ มนุษย์และสังคมเคลื่อนไหวไปโดยมนุษย์มีจิตสำนึกแต่สิ่งที่ไม่มีชีวิตนั้นเคลื่อนไหวไปโดยไม่มีจิตสำนึก อิทธิพลของจิตในทางวิทยาศาสตร์แห่งจิตมีอยู่ไม่น้อย ดังที่

นักวิทยาศาสตร์ฝ่ายสสารได้นำมาใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เช่น การคลอดบุตรโดยไม่ให้มารดาเจ็บเป็นต้น สสารธรรมิกมากหลายที่ถูกศัตรูจับกุมไปทรมาน กีด หรือเอา "วัตถุ" ล่อเพื่อให้ยอมจำนนกีดนั้น สสารธรรมิกเช่นนั้นก็ได้เห็น แก้ววัตถุ คือยอมมฤตกรรมมาเพื่ออุดมคติของตน ในระหว่างสงครามชนิดต่างๆ สสารธรรมิกหลายคนที่ถูกข้าศึกล้อมแล้วขาดเสบียงก็ยิ่งแข็งใจสู้ข้าศึกโดยปราศจากวัตถุ

สสารธรรมิกที่แท้จริงมากหลายมิได้โลกในวัตถุสิ่งของ คือมีความเป็นอยู่อย่างไม่พุ่มเฟือย แทนที่จะหลงไปตามความยั่ววนทางโลกสมัยใหม่ ศัพท์จีนที่แปลกันว่า ไม่เสพย์สุข นี้ก็แสดงว่าอิทธิพลทางจิตมีอยู่มากที่ช่วยให้ตัดกิเลสในทางวัตถุ ดังนั้นสสารธรรมที่แท้จริงจึงไม่ปฏิเสธผลสะท้อนของจิตที่เกิดจากสสารและมีได้ถือเอาวัตถุเป็นสรณะ หรือนิยมวัตถุ หรือวัตถุนิยมตามที่เข้าใจผิดกันอยู่มาก ปรัชญาสสารธรรมที่แท้จริงไม่ใช่วัตถุนิยมของฝรั่งเศสแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ แต่เป็นเรื่องของ สสารตามหลักวิทยาศาสตร์ คือธรรมชาติย่อมประกอบด้วยสสาร สสารธรรมที่แท้อธิบายปรัชญาตามหลักวิทยาศาสตร์

๕.๕

ส่วน จิตธรรม นั้นเล่าก็มีผู้เข้าใจชนิดเอียงสุดเหวี่ยงถึงกับปฏิเสธอิทธิพลของสสาร พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงพิสูจน์แล้ว เช่นเมื่อก่อนพระพุทธองค์ตรัสรู้ สัมมาสัมโพธิญาณนั้น พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญทุกขกิริยา ไม่เสวยพระกระยาหารตามวิธีของจิตธรรมในอินเดียสมัยก่อนโน้น ในที่สุดพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าวิธีจิตธรรมเช่นนั้นไม่นำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริงจึงได้กลับเสวยพระกระยาหาร ซึ่งแสดงถึงวาระแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ และแสดงว่าพระพุทธองค์มิได้ทรงปฏิเสธอิทธิพลของจตุปัจจัยที่เป็นสสารให้ร่างกายของมนุษย์เคลื่อนไหวไปได้ กล่าวคือร่างกายของมนุษย์ย่อมประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ ซึ่งมีอวัยวะสมองอยู่ด้วยที่ทำให้มนุษย์มีความคิด ความคิดของมนุษย์เป็นผลที่ประณีตของ

สมอง พระพุทธรองค์ทรงสั่งสอนให้มนุษย์ตัดกิเลสเพื่อมิให้หลงใหลในวัตถุ สสาร
ธรรมิกที่แท้จริงก็จะต้องยอมรับว่าวิธีสอนให้บุคคลไม่หนักไปในทาง เสพย์สุข นั้น
ก็เป็นวิธีที่มีสอนไว้ในพระพุทธศาสนา

๕.๖

ท่านผู้อ่านย่อมสังเกตได้ว่า สังขารของมนุษย์นั้นย่อมประกอบด้วยร่างกาย
และจิตใจ ร่างกายของเราประกอบด้วยสสาร คือมีของแข็ง ของเหลวและ
ก๊าซ จิตใจของเราเป็นความคิดที่เกิดขึ้นจากความเคลื่อนไหวแห่งอวัยวะสมอง
อันเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ไม่มีร่างกายก็ไม่มีความคิดหรือจิตใจเกิดขึ้นมาได้
มนุษย์สังคัมก็มีกายาพยพ หรือนัยหนึ่ง ร่างกายของสังคัมคือสถาบัน
ต่างๆ อันประกอบเป็นระบบของสังคัม ทรรคนะทางสังคัม หรือนัยหนึ่ง จิตใจ
ทางสังคัม ก็เกิดขึ้นจากกายาพยพของสังคัม

กายาพยพหรือร่างกายของสังคัมนั้นมิใช่จะเกิดขึ้นมาลอยๆคือต้องมีสสาร
ทางสังคัมซึ่งเป็นสมุฏฐาน

อะไรเป็นสสารทางสังคัม ?

นี่เป็นปัญหาที่เราจะต้องค้นคว้าถึงสาเหตุที่ดลบันดาลให้มนุษย์ต้องรวมกัน
อยู่เป็นสังคัม

๕.๗

ในการดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น มนุษย์จำต้องมีชีวปัจจัย แม้ว่าเราสามารถตัด
กิเลสในทางเสพย์สุขโดยจำกัดความต้องการในชีวิตปัจจัยให้เหลือน้อยได้เพียง
ใดก็ตาม แต่เราก็ยังมีความจำเป็นในจุดปัจจัยหรือปัจจัยทั้งสิ้น คือ อาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม ที่พักอาศัย ยารักษาโรคเท่าที่จำเป็นแก่อวัยวะ

นอกจากความต้องการปัจจัยดำรงชีพทางกายแล้ว มนุษย์ยังมีความ
ต้องการความสุขทางใจซึ่งรวมทั้งทางวัฒนธรรมด้วย แม้เราสามารถตัดกิเลส

ในทางวัตถุให้น้อยลงได้เพียงใดก็ตาม เรายังมีความจำเป็นในเครื่องอุปกรณ์แห่งการศึกษาอบรมเพื่อขัดเกลากิเลส เช่น จำเป็นต้องมีหนังสือ กระดาษ ดินสอ เป็นต้น

ดังนั้น ความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีพทางกายหรือทางใจก็มีรากฐานหยั่งลงไปถึงชีวปัจจัยนั่นเอง

ข้าพเจ้าต้องขออภัยไว้อีกครั้งหนึ่งว่า การที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงชีวปัจจัยว่าเป็นรากอันลึกซึ้งแห่งชีวิตมนุษย์นั้น ข้าพเจ้ากล่าวในทางวิทยาศาสตร์แห่งสังคมที่ถือว่าสสารเป็นสมุฏฐานของสิ่งทั้งหลาย ไม่ใช่ถือปรัชญานิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมที่เกิดขึ้นในฝรั่งเศสเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความเข้าใจผิดของบุคคลจำนวนน้อยที่ถือว่าปรัชญาฝ่ายสสารอื่น ๆ ก็จะมีวัตถุเช่นกัน

ลามेटตรี (LAMETTRIE) นักปรัชญาฝรั่งเศสที่นิยมวัตถุนั้นได้นิยมวัตถุจริง เพราะผู้นี้ได้อธิบายไว้ว่ามนุษย์เปรียบเหมือนเครื่องจักรชนิดหนึ่ง จิตนั้นมีโชะอะไรอื่น หากเป็นส่วนหนึ่งของอินทรีย์ เมื่ออินทรีย์สลายไปแล้วจิตก็หมดไปไม่มีอะไรอีก ครั้นแล้วผู้นี้ให้ผลสรุปทางจริยศาสตร์ว่าระหว่างที่มนุษย์มีชีวิตนั้นต้องทำให้เกิดความชื่นบานแก่วิสัยและหาความสุขเกษมสำราญทรศนะวัตถุนิยมของปรัชญาชนิดที่กล่าวนี้ได้ถูกโต้จากเมธีสสารธรรมวิทยาศาสตร์ ดังนั้นเพื่อไม่ปะปนกับปรัชญาวัตถุนิยมดังกล่าว ข้าพเจ้าจึงเรียกปรัชญาฝ่ายสสารที่ถือหลักวิทยาศาสตร์ว่า “สสารธรรม” เพราะเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์และมีหลักสั่งสอนมิให้สสารธรรมิกเสพย์สุขแบบวัตถุนิยมฝรั่งเศส

๕.๘

ในการมีชีวิตปัจจัยดังกล่าวแล้วก็จำเป็นต้องมีการผลิตชีวปัจจัยเหล่านั้น ขอให้เราพิจารณาความจริงว่ามนุษย์แต่ละคนไม่อาจทำการผลิตได้ด้วยตนเองทุกอย่าง บางคนสามารถผลิตข้าวได้ แต่ผลิตเครื่องนุ่งห่มหรือที่พักอาศัยหรือยา

รักษาโรคไม่ได้ บางคนสามารถทำงานทางกำลังกายหรือทางสมอง แต่ผลิตชีวปัจจัยโดยตรงด้วยตนเองไม่ได้ทุกอย่าง บางคนไม่ผลิตหรือออกแรงด้วยตนเอง แต่มีปัจจัยการผลิตที่จะใช้ให้คนอื่นทำงานเพื่อตน บางคนเช่นบุตรต้องอาศัยชีวปัจจัยของบิดามารดา ฯลฯ

ดังนั้นมนุษย์จึงไม่อาจอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังได้ คือจำต้องมีความสัมพันธ์กันอยู่เป็นสังคม เพื่อได้มาซึ่งชีวปัจจัยโดยการผลิต

ความสัมพันธ์การผลิตระหว่างมนุษย์ในสังคมอาจเป็นชนิดที่สมาชิกทั้งหลายของสังคมมีความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันฉันพี่น้อง เช่น ระบบปฐมสหการและระบบสังคมกิจ หรืออาจเป็นชนิดที่คนจำนวนน้อยส่วนหนึ่งในสังคมซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตใช้ให้สมาชิกส่วนมากของสังคมซึ่งไม่มีปัจจัยผลิตทำงานเพื่อเจ้าของปัจจัยการผลิตนั้น เช่น ระบบทาส ระบบศักดินา และระบบชนาภาพ หรืออาจเป็นความสัมพันธ์ชนิดผสมระหว่างประเภทต่างๆ

บทที่ ๖

วรรณะ ฐานันดร ชั้นชั้น

๖.๑

วรรณะ หรือ ฐานันดร หรือ ชั้นชั้น ซึ่งแปลมาจากศัพท์อังกฤษ CLASS นั้น เป็นการแบ่งสมาชิกแห่งสังคมตามฐานะและวิถีดำรงชีพแห่งสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยในสังคม

๖.๒

ในสังคมปฐมสหการ สมาชิกทั้งหลายร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้น ฐานะและวิถีดำรงชีพของสมาชิกแห่งสังคมจึงไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ภาวะแห่งการที่จะแบ่งแยกออกเป็น วรรณะ หรือ ฐานันดร หรือ ชั้นชั้น จึงไม่มี

๖.๓

ในสังคมทาส ศักดินา ทรานูภาพ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีฐานะและวิถีดำรงชีพต่าง ๆ กัน สมาชิกในสังคมก็แบ่งแยกออกเป็นวรรณะ หรือฐานันดร

หรือชนชั้นต่างๆ และยิ่งฐานะและวิถีดำรงชีพของสังคมประเภทเหล่านี้สลับซับซ้อนมากเพียงใด วรรณะหนึ่งๆ ก็ยังแบ่งแยกออกเป็นจำพวกและเหล่าย่อยอีกหลายอย่าง ในสังคมสังคมนิกจ (สังคมนิยม) ซึ่งตามนิตินัยนั้นฐานะและวิถีดำรงชีพของสมาชิกแห่งสังคมจะไม่แตกต่างกัน แต่เมธีวิทยาศาสตร์ทางสังคมก็ได้กล่าวไว้ว่า ชากแห่งความคิดของสังคมเก่าจะยังคงค้างอยู่อีกกาละหนึ่ง

๖.๔

การจำแนกสมาชิกของสังคมตามฐานะและวิถีดำรงชีพนั้นรูปแบบของยุโรปกับของเอเชียได้ผิดแผกแตกต่างกันบ้าง แต่ในสาระแล้วก็ดำเนินถึงฐานันดรสมบัติ คือ ปัจจัยการผลิต เป็นหลักสำคัญ โดยจำแนกตามความมากน้อยและจักขอยตามฐานะและวิถีดำรงชีพที่มีสัญลักษณ์พิเศษออกไปอีก

๖.๕

ในทางยุโรปนั้นปรัชญาเมธีได้อาศัยหลักของชาวโรมันซึ่งจำแนกบุคคลเพื่อรับใช้สังคมในกองทัพ เรียกเป็นภาษาลาตินว่า CLASSIS (คลาสสิส) ซึ่งภาษาอังกฤษแปลมาเป็น CLASS (คลาส) และท่านที่นิยมแบบยุโรปได้แปลเป็นไทยว่า “ชนชั้น”

ในสมัยโรมันนั้นได้แบ่งบุคคลออกเป็น “คลาสสิส” ต่างๆ เพื่อรับใช้สังคมในกองทัพโดยถือตามกำลังสมบัติของบุคคล เพราะบุคคลที่เป็นนักรบในกองทัพโรมันนั้นจะต้องมีอาวุธยุทโธปกรณ์ของตนเอง ผู้ใดมีสมบัติมาก เช่นมีม้ารถ ทาสมากก็อยู่ในประเภทชั้นสูง ผู้ใดมีสมบัติน้อยลงมากก็อยู่ในชั้นต่ำลงมา ผู้ใดไม่มีสมบัติจะรับใช้สังคมได้ก็แต่โดยมีลูก ภาษาลาตินเรียก ลูก ว่า PROLES (โปรเลส) จึงแผลงศัพท์นี้มาเป็น PROLETARIUS (โปรเลตารีอุส) ซึ่งหมายถึงชนชั้นผู้ไร้สมบัติ

ภาษาฝรั่งเศสแผลงคำ PROLETARIUS มาเป็น PROLETARIAT (โปรเลตา

ริอาต์ หรือออกสำเนียงเร็วเป็นโปรเลตารีอาด) อังกฤษเอาคำฝรั่งเศสนี้ไปทับศัพท์แต่ออกสำเนียงว่า “โพรสิตาเรียต” ซึ่งมีผู้แปลว่า **ชนกรรมาชีพ** แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าควรแปลว่า **ชนชั้นไร้มบัต** หรือ **วรรณะผู้ไร้มบัต**

ภาษาจีนเคยใช้ทับศัพท์อยู่นานโดยออกสำเนียงว่า “ผู้ หลอ เสี่ยะ ทะ เสี่ยะ ยา” แต่ในที่สุดใช้ศัพท์ใหม่ว่า “อู่ฉานเจียจ” (แต่จ้อออกสำเนียง : บ้อซัว ไกอิชบ) ซึ่งแปลว่าชนชั้นหรือวรรณะที่ไม่มีสมบัติ หรือไร้มบัต

๖.๖

ส่วนเอเชียใต้ซึ่งถือคติฮินดูที่ครอบงำอยู่ทั่วไปในดินแดนส่วนนี้ของโลกนั้น จำแนกบุคคลในสังคมออกเป็น “วรรณะ” ซึ่งตามมูลศัพท์แปลว่า ผิ หรือ สี เนื้อ

ในยุคคัมภีร์พระเวทหลายศตวรรษก่อนพุทธกาลนั้น มโนสाराจารย์ได้ จำแนกบุคคลในสังคมออกเป็น **วรรณะ** โดยคำนึงถึงฐานะและวิถีดำรงชีพ คือ แบ่งบุคคลในสังคมออกเป็น ๔ วรรณะ ได้แก่ **พราหมณ์** ซึ่งเป็นนักบวชได้รับความยกย่องให้เป็นผู้ใหญ่ หัวหน้าสังคม **กษัตริย์** ซึ่งเป็นนักรบ ผู้ถืออาวุธป้องกันสังคม **แพศย์** เป็นผู้ทำการเลี้ยงสัตว์และทำการค้า มีสมบัติบ้านเรือน **ศูทร** คือผู้ไม่มีสมบัติซึ่งต้องรับใช้วรรณะที่สูงกว่า

การแบ่งวรรณะแห่งยุคพระเวทได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขในสมัยต่อมา การแบ่งวรรณะที่ใช้อยู่ในแคว้นมคธและแคว้นใกล้เคียงเมื่อครั้งพุทธกาลได้เข้ามาสู่สังคมไทยหลายศตวรรษแล้วคือวรรณะกษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินสูงสุดของสังคม พราหมณ์ตกลงไปเป็นครูของกษัตริย์ ส่วนผู้ไม่มีสมบัตินั้นได้จำแนกออกเป็น ๓ อันดับ คือ

อันดับที่ ๑ ได้แก่ “**เศรษฐี**” คือคนมั่งมีที่ดินและสมบัติมากในสังคม

อันดับที่ ๒ ได้แก่ “**คฤหบดี**” คือผู้ครองเรือนซึ่งมีที่ดินและสมบัติขนาด

อันดับที่ ๓ ได้แก่ “**กระฎุมพี**” คือพ่อค้าเมล็ดพืชในชนบทและให้ชาวนา
กู้เงินเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งถือเป็นวาระที่เกือบจะตกเป็นคนชั้นต่ำ

อันที่จริงมวลราษฎรไทยเข้าใจความหมายของ **วาระกระฎุมพี** ได้ดีพอสมควรทีเดียว จึงเรียกวาระนี้คู่กันไปกับ **ข้าที่ดิน** หรือ **ไพร่** ว่า “**ไพร่กระฎุมพี**” ถ้าจะเทียบกับการแบ่งชนชั้นแบบยุโรปแล้วก็เท่ากับ **นายทุนน้อย** เท่านั้นเอง ฉะนั้นกระฎุมพีจึงเป็นวาระที่ต่ำกว่าชนชั้นซึ่งเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า **BOURGEOIS (บูร์จัวส์)** ซึ่งเป็นนายทุนขนาดใหญ่โตมโหฬาร

วิทยาศาสตร์ทางสังคมนิยมได้ว่า **บูร์จัวส์** ได้แก่นายทุนสมัยใหม่ ซึ่งเป็น **เจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคม** ดังนั้นถ้าจะเทียบคติกับฮินดูเรื่องวาระแล้ว “**บูร์จัวส์**” ก็น่าจะได้แก่วาระ “**เศรษฐี**” แต่ “**บูร์จัวส์**” นั้นในชั้นเดิมเป็นพ่อค้าซึ่งได้รับสัมปทานจากเจ้าศักดินาให้ปกครองบุรี ซึ่งเป็นปฐมกาลแห่งการปกครองเทศบาล แต่ต่อมาพวกนี้ได้สะสมสมบัติไว้มากแล้วทำการซื้อเจ้าศักดินาซึ่งทำให้เจ้าศักดินาหมดอำนาจไป แล้วตนเองก็ขึ้นครองสังคมแทน ซึ่งเท่ากับเป็น **เจ้านิตหนึ่ง** คือ **เจ้าปัจจัยการผลิตของสังคม** ซึ่งเป็นสมบัติของสังคม (Modern Capitalists, owners of social production and employers of wage-labour) ข้าพเจ้าจึงเรียก **บูร์จัวส์** ว่า **เจ้าสมบัติ**

บทที่ ๗

รากฐานของสถาบันการเมือง

๗.๑

กายาพยพ หรือนัยหนึ่งร่างกายของสังคม คือสถาบันและระบบต่างๆ ของสังคม ก็ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม สถาบันใหญ่ๆ น้อยๆ และระบบปกครองของสังคมที่กล่าวกันว่ามีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของราษฎร นั้น ถ้าจะสาวไปถึงรากอันลึกซึ้งก็คือสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยนั่นเอง เพราะความต้องการในการดำรงชีพ ไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจก็ต้องอาศัยชีวปัจจัย แม้จะจำกัดให้น้อยลงได้เพียงใดก็ตาม ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว

๗.๒

เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดเนื่องจากสูตรสำเร็จเพียงแง่เดียวไว้ด้วยว่า การที่สูตรสำเร็จอันหนึ่งกล่าวไว้ว่าเศรษฐกิจเป็นรากฐานการเมือง และระบบการเมืองเกิดมาจากสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมนั้น มีความหมายในการแสดงถึง ที่มา ของสิ่งเหล่านั้น แต่ความสัมพันธ์

ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมืองที่ดี หรือระหว่างสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยกับทางการเมืองที่ดี ย่อมมีผลสะท้อนถึงกัน คือเมื่อการเมืองต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเศรษฐกิจ หรือตามสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยในขณะใดขณะหนึ่งแล้ว สถาบันและระบบการเมืองใหม่ก็ก่อให้เกิดสภาพที่ทำให้สังคมพัฒนาต่อไปใหม่ เช่นสถาบันและระบบการเมืองซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ก่อให้เกิดสภาพที่เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตหลายอย่างดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น การเปลี่ยนแปลงสถาบันและระบบการเมืองในสังคมอื่นก็ทำนองเดียวกัน ที่ก่อให้เกิดสภาพอันสะท้อนไปถึงสภาพแห่งความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยอันเป็นรากฐาน ไม่มีการอภิวัตน์ใดที่จะเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิตได้ในทันใดทุกอย่าง แม้การอภิวัตน์นั้นจะได้รับยกย่องว่าก้าวหน้าที่สุด แต่ก็ต้องใช้เวลาเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยสภาพใหม่ นั้น

๗.๓

สภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมเป็นอย่างไรสถาบันและระบบของสังคมก็เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ

(๑) ในสังคมแห่งระบบปฐมสหการ ซึ่งสมาชิกแห่งสังคมมีความเป็นอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง ระบบสังคมก็เป็นไปในลักษณะของสามัคคีธรรมภายในครอบครัว คือไม่จำเป็นต้องมีอำนาจรัฐ ประมุขแห่งสังคมเป็นบุคคลที่สมาชิกแห่งสังคมยกย่องนับถือประดุจเป็นพ่อแม่ที่คอยดูแลความผาสุกของสมาชิกทั้งปวงโดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับกดขี่

(๒) ในสังคมแห่งระบบทาส ซึ่งบุคคลส่วนน้อยในสังคมที่เป็นเจ้าทาสมีสิทธิใช้ให้คนส่วนมากในสังคมทำงานเหมือนสัตว์พาหนะนั้น ระบบสังคมก็ต้องเป็นระบบที่ เจ้าทาส มี อำนาจรัฐ อย่างสมบูรณ์ที่สามารถบังคับกดขี่ทาสให้ทำงานได้

(๓) ในสังคมแห่งระบบศักดินา ซึ่งแม้ เจ้าศักดินา จะได้ลดความกดขี่สมาชิกแห่งสังคมให้น้อยลงกว่าระบบทาสก็ดี แต่เจ้าศักดินาก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมี อำนาจอรัฐ เพื่อบังคับคนส่วนมากในสังคมให้ทำงาน สถาบันและระบบสังคมศักดินาจึงเป็นไปตาม อำนาจอรัฐ นั้น

(๔) ในสังคมแห่งระบบชนานุกาพ ซึ่งแม้ เจ้าสมบัติ จะสามารถใช้ปัจจัยการผลิตของสังคมใช้ให้คนส่วนมากในสังคมทำงานโดยมี ค่าจ้าง ก็ตาม แต่เจ้าสมบัติก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมี อำนาจอรัฐ ในการบังคับให้เป็นไปตามความต้องการของตน สถาบันและระบบสังคมชนานุกาพจึงเป็นไปตาม อำนาจอรัฐ นั้น

(๕) ในบางสังคมที่เข้าสู่ระบบสังคมกิจ (สังคมนิยม) นั้น แม้ในทางนิตินัยจะไม่มีวาระเนื่องจากไม่มีฐานะและวิถีดำรงชีพแตกต่างกันระหว่างสมาชิกของสังคมทางหลักการก็ดี แต่นักปราชญ์วิทยาศาสตร์ทางสังคมก็กล่าวไว้ว่า ชากแห่งความเคยชินและทรศนะเก่ายังคงมีค้างอยู่อีกกาละหนึ่ง ฉะนั้นราษฎรส่วนมากในสังคมก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ อำนาจอรัฐ ในระหว่างกาละนั้น สถาบันระบบสังคมกิจจึงเป็นไปตาม อำนาจอรัฐ นั้น

๗.๔

ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ ๗.๓ ข้างต้นนี้ ผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่า อำนาจอรัฐ เป็นเครื่องมือของวาระที่ปกครองในสังคมที่สมาชิกแบ่งออกเป็นวาระต่าง ๆ สถาบันและระบบสังคมซึ่งจะประกอบด้วยอำนาจอรัฐหรือไม่มีก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแห่งความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยที่เป็นรากฐาน

จริงอยู่ในทางนิตินัยอาจกล่าวกันว่าอำนาจอรัฐเป็นของสมาชิกทั้งหลายแห่งสังคม แต่ในทางพฤตินัยสมาชิกแห่งสังคมผู้ถืออำนาจอรัฐก็คือวาระที่ปกครองสังคม ซึ่งใช้อำนาจอรัฐเพื่อประโยชน์แก่วาระของตนยิ่งกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ดังนั้น การแบ่งอำนาจอรัฐออกเป็นสามส่วนตามทฤษฎีของมองเตสกีเออร์ชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นแบบฉบับของระบบรัฐธรรมนูญ

มากมาย คือการแบ่งออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นั้น เป็นเรื่องจำแนกกลไกแห่งอำนาจรัฐออกเป็นสามส่วนใหญ่ๆ คล้ายกับการแบ่งกระทรวง ทบวง กรมนั่นเอง เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่ ตัวอักษร และ สถาบัน ที่เป็นนามธรรม แต่อยู่ที่บุคคลผู้มีอำนาจใช้กลไกนั้น และที่เป็นตัวกลไกนั้นว่าจะ เป็นวาระใด หรือเป็นสมุน หรือซากของวาระใด ความเป็นธรรมสำหรับสังคมอาจมีได้ในกรณีที่สมาชิกแห่งสังคมที่พิพาทกันเป็นคนแห่งวาระอื่นด้วยกัน แต่ถ้าเป็นเรื่องพิพาทระหว่างคนในวาระหนึ่งกับคนในวาระเดียวกับผู้ถือกลไก หรือเป็นกลไกแห่งอำนาจรัฐแล้ว ความเป็นธรรมก็เกิดขึ้นยาก เว้นแต่ผู้ถือกลไกหรือเป็นกลไกนั้นจะทรงไว้ซึ่งพรหมวิหารอย่างแท้จริง แต่มนุษย์ปุถุชนยังมีกิเลสตามวาระหรือตามที่ปุถุชนนั้นเป็นสมุนของวาระ

บทที่ ๘ ทรรคนะทางสังคม

ส่วนทรรคนะทางสังคมของมนุษย์ก็เกิดขึ้นจากรากฐานแห่งสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยนั่นเอง คือในระบบปฐมสหการและสังคมกิจ (สังคมนิยม) มนุษย์ก็มีทรรคนะในทางช่วยเหลือร่วมมือกันฉันพี่น้องโดยมิได้มีความคิดกดขี่หรือเบียดเบียนระหว่างกัน ในระบบทาส ระบบศักดินา ระบบธนาญาภาพซึ่งสมาชิกในสังคมมีฐานะและวิถีดำรงชีพต่างกัน โดยสมาชิกในสังคมจำพวกหนึ่งมีอำนาจใช้สมาชิกในสังคมอีกจำพวกหนึ่งให้ทำงานเพื่อตน สมาชิกในสังคมก็มีทรรคนะแตกต่างกันตามจำพวกหรือวรรณะ กล่าวคือพวกขี่ครองก็มีทรรคนะที่จะรักษาการขี่ครองของจำพวกตนไว้และหาทางที่จะใช้วิธีขี่ครองให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ส่วนวรรณะที่ถูกขี่ครองก็มีทรรคนะที่ต้องการให้หลุดพ้นจากการถูกขี่ครอง ซึ่งเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เช่น สัตว์ที่ถูกกักขังไว้ในกรงก็ต้องหาทางออกจากกรง

ส่วนข้อยกเว้นในระหว่างหัวต่อหัวเลี้ยวระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น ก็เป็นไปได้ในการที่บุคคลในวรรณะเก่าบางคนมีทรรคนะก้าวหน้า และคนในวรรณะใหม่บางคนมีทรรคนะถอยหลัง

ทรศนะทางสังคมจึงมีชนิดที่ใช้เพื่อรักษาจารีตและพื้นระบบเก่าทั้งระบบ หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง กับชนิดใหม่ที่ใช้เพื่อพัฒนาระบบใหม่ ทรศนะทั้งสอง ชนิดนี้ปะทะกันอยู่ในการนำวิถีแห่งความเคลื่อนไหวของสังคม ข้าพเจ้าได้ทำความเข้าใจไว้แล้วว่า ความเคลื่อนไหวของมนุษย์สังคมนั้นดำเนินไปโดยมนุษย์มีจิตสำนึก จึงมีทรศนะทางสังคมที่เป็นหลักนำในการเคลื่อนไหว ส่วนสิ่งตามธรรมชาติอย่างอื่นที่ไม่มีจิตใจนั้นดำเนินเคลื่อนไหวไปโดยปราศจากจิตสำนึก

พึงต้องทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า แม้ทรศนะทางสังคมเกิดขึ้นจากสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนายิ่งขึ้นก็ตาม แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วทรศนะทางสังคมก็มีผลสะท้อนไปยังสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัย คือเป็นหลักนำที่มีอิทธิพลยิ่งขึ้นในการเคลื่อนไหวของสังคมที่ต้องดำเนินก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามกฎธรรมชาติ

บทที่ ๙

ความเกี่ยวโยงระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และ ทรรศนะสังคม

๙.๑

เรารู้แล้วว่าการได้มาซึ่งชีวปัจจัยนั้นจำเป็นต้องมี การผลิต การผลิตชีวปัจจัยนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการผลิต กับต้องมีบุคคลที่สามารถใช้เครื่องมือการผลิต และสามารถทำเครื่องมือการผลิตนั้น ทั้งสองสิ่งนี้ประกอบกันเป็น พลังการผลิตของสังคม (Productives forces) พลังการผลิตของสังคมมิได้นิ่งคงอยู่กับที่ ดังนั้น เมื่อพลังการผลิตเปลี่ยนแปลงไปก็ทำให้ ความสัมพันธ์การผลิต เปลี่ยนแปลงไป

๙.๒

ในสมัยดึกดำบรรพ์เมื่อครั้งมนุษย์ชาติยังรู้จักแต่เพียงเครื่องมือหินนั้น การผลิตชีวปัจจัยก็คือการเก็บผลไม้และการจับสัตว์เล็กสัตว์น้อยมาเป็นอาหาร อันมีอยู่ตามธรรมชาติในที่ดินซึ่งไม่มีผู้ใดหวงกันไว้เป็นส่วนของเอกชนโดยเฉพาะ ความสัมพันธ์ในการผลิตระหว่างมนุษย์จึงเป็นไปตามความเหมาะสมแก่สภาพ เช่นนั้น คือการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันเป็นระบบปฐมสหการ

แม้ต่อมามนุษย์สามารถเอาโลหะมาทำเป็นเครื่องมือ ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่ามนุษย์เข้าสู่ระบบทาสนั้น อันที่จริงยังอยู่ในระหว่างระบบ ปฐมสหการที่กำลังพัฒนา ซึ่งเราอาจเห็นได้จากรูปธรรมของหลายสังคมในเอเชีย

ระบบปฐมสหการเริ่มเสื่อมก็ภายหลังที่มนุษยชาติรู้จักปรับปรุงเครื่องมือโลหะดีขึ้น จึงรู้จักเอาเครื่องมือนั้นมาทำการเพาะปลูกในที่ดิน และจับสัตว์มาขังคอกเลี้ยงไว้ อีกทั้งปลูกที่พักอาศัยในที่ดินเป็นประจำแทนการพเนจร จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องหวงกันที่ดินไว้เป็นส่วนของตัวเองคน กิเลสของตัวเองจึงเกิดขึ้น การสะสมผลผลิตที่ทำได้และการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างเอกชนก็เกิดขึ้น อันเป็นหัวต่อระหว่างระบบปฐมสหการไปสู่ระบบทาส ซึ่งเป็นระบบที่เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต

๙.๓

การที่ระบบปฐมสหการต้องสลายไปโดยมีระบบทาสขึ้นแทนที่นั้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในเครื่องมือการผลิตอย่างไม่มีข้อสงสัย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า เครื่องมืออะไร?

บางท่านอาจเอาเรื่องระบบทาสของโรมันในสมัยหลังที่คนตกเป็นทาสได้เพราะหนี้สิน เช่นเดียวกับที่ปรากฏในกฎหมายเก่าของไทย ดังนั้น จึงอาจเข้าใจว่าผู้สะสมปัจจัยการผลิตในสังคมเดียวกันเป็นทาสก่อนที่จับเอาคนมาจากสังคมอื่น ว่าที่จริงการสะสมปัจจัยการผลิตของเอกชนในสมัยดึกดำบรรพ์นั้นไม่ใหญ่โตมหาศาลถึงกับจะทำให้คนในสังคมส่วนมากต้องอดตายถ้าไม่ยอมเป็นทาสเพื่อแลกกับชีวิตปัจจัย ซึ่งต่างกับการสะสมปัจจัยการผลิตในสมัยต่อมา เพราะในสมัยก่อนเน้นผลิตผลตามธรรมชาติไปยังมีอยู่สมบูรณ์พอที่จะหาได้

ตามรูปธรรมที่ค้นได้จากหลายสังคมในเอเชียนี้ ก็คือการเอาคนลงเป็นทาสนั้นเริ่มกระทำกันภายหลังที่มีการรพ่วงระหว่างสังคมที่เป็นกลุ่มน้อยๆ ต่างๆ

คือแทนที่สังคมฝ่ายชนะจะฆ่าคนของสังคมฝ่ายแพ้ก็เปลี่ยนเป็นจับเอาคนของสังคมฝ่ายแพ้มาใช้งานอย่างจับสัตว์พาหนะมาทำงาน ทั้งนี้ก็เพราะมนุษยชาติได้พัฒนาเครื่องมือเพาะปลูก เช่น ไถได้ดีขึ้น และต้องการแรงงานสัตว์พาหนะยิ่งขึ้น การจับเอาคนของสังคมที่แพ้มาทำงานของสังคมที่ชนะจึงเป็นการทำให้พลังการผลิตของสังคมเปลี่ยนไปเป็นระบบทาส เช่นการที่ชาวยุโรปจับเอาชาวนีโกรไปเป็นทาสเพื่อบุกเบิกที่ดินในทวีปอเมริกา และชนบางเผ่าในตอนตะวันออกเฉียงเหนือสุดของอินเดียที่เคยมีการล่ามมนุษย์อยู่อีกเมื่อ ๕๐ ปีก่อน

เมื่อผู้สะสมปัจจัยการผลิตรวมทั้งสะสมทาสที่ได้จากสังคมอื่นมาแล้ว จึงมีอำนาจในสังคมมากขึ้น และรวบปัจจัยของสังคมไว้ได้เป็นส่วนมาก อันเป็นเหตุทำให้คนส่วนมากของสังคมตกเป็นคนยากจน ซึ่งต้องขายลูก ขายเมียและขายตัวเองเพื่อแลกกับชีวิตปัจจัย มนุษย์ที่ยากจนจึงกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งซึ่งหมด **มนุษยภาพ** คือต้องตกเป็นทาส การเป็นทาสเนื่องจากหนี้สิน และการขายลูกเมียและตัวของผู้ชายเองจึงมีขึ้นในภายหลัง

ความสัมพันธ์การผลิตจึงเปลี่ยนจาก **ระบบปฐมสหการ** มาเป็น **ระบบทาส**

๙.๕

ในสมัยระบบทาสเครื่องมือการผลิตได้พัฒนายิ่งขึ้น เช่น เครื่องมือการเพาะปลูกก็มีมากมายหลายชนิด อาทิไถที่มีผลเหล็กก็ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น มีคราดและเครื่องเก็บเกี่ยวที่ดีขึ้น มีเครื่องจับสัตว์บกและสัตว์น้ำดีขึ้น มีเครื่องทอผ้าและเครื่องจักสานและภาชนะดินเผา ฯลฯ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ตลอดจนการทำสวนก็ได้รับการปรับปรุงดีขึ้นและขยายมากขึ้น การผลิตชีวิตปัจจัยจึงต้องการความประณีตจากบุคคลผู้ทำการผลิตยิ่งกว่าทาสในสมัยแรกที่ถูกบังคับให้ทำงานอย่างทารุณเยี่ยงสัตว์พาหนะ ซึ่งไม่มีกำลังตั้งใจทำงาน

เพราะทาสเป็นมนุษย์มีจิตสำนึก เจ้าทาสจึงต้องลดความทารุณต่อทาสลงกว่าเดิม และผ่อนผันให้ทาสมีมนุษยภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งให้รางวัลหรือส่วนของผลิตผลที่ทำได้บ้างเล็กน้อยๆ เป็นการล่อใจ ระบบทาสอย่างทารุณก็เริ่มเสื่อมลงโดยมี ความสัมพันธ์ชนิดใหม่ ซึ่งเป็นปฐมเหตุแห่ง ระบบศักดินา

๙.๕

ระบบศักดินาที่เริ่มเกิดขึ้นตามที่กล่าวในข้อ ๙.๕ นั้นก็ได้ดำเนินคู่กันไปกับระบบทาส ปราบฎการณเช่นนี้มีอยู่แล้วในสังคมไทย และแม้ในสังคมกรีกทั่วไป (ไม่ใช่เอาสังคมกรีกเล็กๆ สังคมหนึ่งขึ้นมาเป็นหลัก) อีกทั้งในสังคมโรมันก็จะพบปรากฏการณ์ทำนองนั้น

เครื่องมือการผลิตได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นหลายอย่างยิ่งกว่าในระบบทาสเดิม โรงหัตถกรรมต่างๆ ในการผลิตชีวปัจจัยต่างๆ ก็เกิดมีขึ้น ที่ดินรกร้างก็ได้ถูกบุกเบิกทำการเพาะปลูกหรือมี “ที่นา” มากขึ้น ทำนองเดียวกันกับที่ชาวอเมริกันล่าคนนิโกรไปเป็นทาสเพื่อบังคับให้ทำการบุกเบิกที่ดินในสหรัฐอเมริกา เจ้าของทาสก็ได้เป็นเจ้าของที่นาซึ่งทาสได้ทำการบุกเบิกไว้ด้วย

โดยเฉพาะการหักร้างถางพงและบุกเบิกให้เป็นที่นาซึ่งขยายออกไปมากยิ่งขึ้นนั้นทำให้เจ้าทาสผู้เป็นเจ้าของนาไม่สามารถควบคุมการทำงานของทาสในที่นาซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปจากบ้านเจ้าทาสยิ่งขึ้นนั้นได้อย่างใกล้ชิด แม้ว่าทาสจะได้รับสิ่งล่อใจบ้างเป็นการตอบแทนตามที่กล่าวมาแล้วข้างบนนั้นก็ตามแต่การทำงานของทาสที่ห่างไกลจากเจ้าทาสก็ยิ่งทำให้เจ้าทาสไม่ได้ผลอย่างที่ตนควบคุมได้อย่างใกล้ชิด ดังนั้นเจ้าทาสจึงเปลี่ยนวิธีใช้แรงงานใหม่ คือให้ทาสบางคนได้รับอิสระ ไม่ต้องรับใช้อยู่ประจำกับเจ้าทาส แต่ให้ไปอยู่ประจำอยู่ที่นา โดยต้องทำการเพาะปลูกและเก็บผลที่ได้ส่งมอบให้แก่เจ้าของนาหรือที่เรียกกันว่า “ส่งส่วย”

ความสัมพันธ์การผลิตชีวปัจจัยระหว่างเจ้าทาสกับทาสจึงเปลี่ยนแปลงไป

เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านากับข้าที่ดิน หรือ “ลูกนา” คือ ระบบศักดินา

๙.๖

ภายหลังที่ยุคใหม่ของยุโรปได้เริ่มขึ้นในราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ แล้ว การศึกษาวิทยาศาสตร์ได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ขึ้นหลายอย่างหลายประการ ความรู้ในการเดินเรือรอบโลกได้ทำให้ชาวยุโรปหลายเจ้าพวยยึดครองดินแดนในทวีปต่างๆ เป็นอาณานิคม ครั้นแล้วก็ได้มีผู้คิดเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำได้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกลใหม่ดังกล่าวแล้วก็ได้เกิดขึ้นมาแทนที่โรงงานหัตถกรรมของระบบศักดินาซึ่งเสื่อมสลายไปเพราะไม่อาจทนต่อสู้กับโรงงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพกว่า

เครื่องมือการผลิตชนิดใหม่ดังกล่าวแล้วจำเป็นต้องใช้คนงานที่มีความรู้ความสามารถยิ่งกว่าข้าที่ดินหรือลูกนา เพราะคนงานจะต้องเข้าใจในเครื่องจักรกลสมัยใหม่และสามารถใช้เครื่องจักรกลนั้นได้ ดังนั้น เจ้าปัจจัยการผลิตสมัยใหม่หรือนายหนึ่ง เจ้าสมบัติ นั้นก็จำเป็นต้องใช้คนงานที่มีความเป็นอิสระยิ่งกว่าข้าที่ดินหรือลูกนาซึ่งประจำทำงานในที่ดินโดยส่งส่วยแก่เจ้าที่ดินหรือเจ้านา ในกรณีนี้จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนความสัมพันธ์ชนิดศักดินาเดิมมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง นายจ้าง กับ ลูกจ้าง คือความสัมพันธ์แห่งระบบทุนหรือระบบธนาญาภาพ ซึ่งบางสังคมก็มีพลังมหาศาลเป็น **บรมธนาญาภาพ** ทำการยึดครองดินแดนมากหลายในทวีปต่างๆ เป็นอาณานิคม รวมทั้งบังคับสังคมไทยให้จำต้องยอมรับวิธีสัมพันธ์ชนิดใหม่ตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วด้วย

๙.๗

ภายหลังที่ได้มีเครื่องจักรกลที่ใช้กำลังไอน้ำแล้ว เครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ก็ได้พัฒนายิ่งขึ้นอีกมากมาย เครื่องยนต์กลไก เครื่องไฟฟ้านานา

ชนิดที่มนุษย์สมัยใหม่ได้คิดขึ้นและปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง จนกระทั่งปัจจุบันนี้สามารถใช้พลังปรมาณูมาเป็นเครื่องมือการผลิต การพัฒนาในเครื่องมือต่างๆ นี้ ได้ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมที่ใหญ่โตมหาศาลมากมาย ในการผลิตชีวปัจจัย และในการขนส่งกับแลกเปลี่ยนชีวปัจจัย เจ้าสมบัติหรือนายทุนสมัยใหม่ก็รวบรวมปัจจัยการผลิตไว้ในมือของตนมากยิ่งขึ้น ส่วนสมาชิกส่วนมากของสังคมที่ไร้ปัจจัยการผลิตหรือไร้สมบัติก็ต้องตกเป็นลูกจ้างของเจ้าสมบัติเพื่อทำงานแลกกับชีวปัจจัย การขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างหรือระหว่างเจ้าสมบัติกับผู้ไร้สมบัติก็เกิดขึ้นตามกฎหมายธรรมดา

ในสังคมใดที่มีการประนีประนอมโดยฝ่าย เจ้าสมบัติ กับ ผู้ไร้สมบัติ ยอมให้ผู้ไร้สมบัติได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมบ้าง และยอมกระทำการอันเป็นสวัสดิการของผู้ไร้สมบัติ ระบบธรรมาภาพของสังคมนั้นก็ยิ่งประนีประนีอยู่ต่อไปได้ แต่ในสังคมใดที่ขัดแย้งทวีความรุนแรงถึงขีดที่ไม่อาจประนีประนอมกันได้ ระบบธรรมาภาพของสังคมนั้นก็ดำเนินไปสู่ความเป็นอนิจจังเร็วขึ้น ซึ่งผู้อ่านก็คงรู้อยู่แล้วว่าแม้สังคมที่เป็นสมาชิกแห่งสหประชาชาติหลายสังคมก็ต้องประสบเหตุการณ์เช่นนั้น โดยเปลี่ยนจาก ระบบธรรมาภาพ เข้าสู่ ระบบสังคมนิยม (สังคมนิยม)

บทที่ ๑๐

วิถีแห่งอาการเคลื่อนไหวของสังคม

๑๐.๑

ต่อไปนี่ก็เป็นการสมควรที่จะต้องกล่าวถึงวิถีแห่งอาการเคลื่อนไหวของสังคม ว่าการเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าเข้าสู่ระบบใหม่นั้นเป็นไปตาม จังหวะอย่างไร

ก่อนอื่น ผู้อ่านย่อมสังเกตได้จากท่านที่ได้ประสบการณ์และจากที่ข้าพเจ้าได้นำเอาปรากฏการณ์ซึ่งเกิดขึ้นแก่สังคมทั้งหลายในโลกนี้มากล่าวไว้กันว่า ระบบสังคมที่เปลี่ยนไปแล้วหลายทอดนั้นย่อมเข้าสู่ระบบสังคมใหม่ที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเสมอ มิใช่ถอยหลังกลับไปสู่ระบบล้าหลัง เว้นไว้แต่ในระยะหัวต่อหัวเลี้ยวที่มีสิ่งบังตาอยู่ตามที่ได้กล่าวในตอนต้น ทั้งนี้ก็เพราะตามกฎธรรมชาตินั้น สิ่งทั้งหลายย่อมพัฒนาจากปริมาณเข้าสู่คุณภาพที่ดียิ่งขึ้นเสมอ

๑๐.๒

จังหวะของการเคลื่อนไหวมีอยู่สองชนิด คือ

- (๑) วิถีวิวัฒน์ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ดำ

เนื้องานประจำวันไปโดยความสำนึกตามธรรมชาติเอง และทำให้สภาวะเก่าเปลี่ยนแปลงทางปริมาณจำนวนเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าก็ได้จำนวนการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระบบเก่าทั้งระบบ เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบทาสในสังคมไทยที่เป็นไปตามวิถี วิวัฒน์ ที่ละเล็กละน้อย ในที่สุดก็เป็น การเปลี่ยนแปลงระบบทาสทั้งระบบ

การเปลี่ยนแปลงระบบศักดินามาเป็นระบบชนาภาพของหลายสังคมก็ ดำเนินไปตามวิถีวิวัฒน์ เช่นในอังกฤษ ซึ่งในที่สุดส่วนใหญ่ของระบบศักดินาก็ เปลี่ยนเป็นระบบชนาภาพ และพัฒนาเป็นบรมชนาภาพ (imperialism) โดยไม่มีการอภิวัตน์ที่รุนแรง

อันที่จริง ถ้ากายาพหรือร่างกายของสังคมคือสถาบันและระบบการเมือง ได้ดำเนินให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม โดยไม่ล่าช้าจนเกินไปนักแล้ว สังคมก็เปลี่ยนไปตามวิถีวิวัฒน์ที่มีใช้การอภิวัตน์อย่างรุนแรง

(๒) วิถีอภิวัตน์ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงที่สภาวะใหม่ของสังคมได้ ประสานกันเข้า เปลี่ยนระบบเก่าที่ล่าหลังกว่าการพัฒนาในสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคม อันเป็นการเปลี่ยนทางคุณภาพโดยการกระทำ ฉับพลันหรือการกระทำชุดเดียว ซึ่งต่างกับการเปลี่ยนโดยวิถีวิวัฒน์ที่ทำมาทีละน้อยๆ

ตามกฎธรรมชาตินั้น กายาพพต้องสมานกับสสาร ดังนั้น ถ้า กายาพพของสังคมเปลี่ยนล่าช้ากว่าความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมจน เนิ่นนานเกินสมควรแล้ว ธรรมชาติก็บังคับให้กายาพพจำต้องสมานกับสสาร จนได้ คือเมื่อไม่เป็นไปตามวิถีวิวัฒน์ก็ต้องเป็นไปตามวิถีอภิวัตน์ เช่นการ เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องเป็นไป เช่นนั้น เพราะกายาพพของสังคมเปลี่ยนแปลงล่าช้าเกินสมควรกว่าการ เปลี่ยนแปลงทางชีวปัจจัยของสังคม การเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ของฝรั่งเศสในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งต้องเป็นไปโดยวิถีถิ่วัดมนั้ก็เพราะ
กายาพพของศักตินาไม่ยอมเปลี่ยนโดยวิถีวัดมนั้ให้สมานกับสภาพความเป็น
อยู่ทางชีวปัจจัยที่ก้าวหน้าไปมาก

บทที่ ๑๑

ประการ = ไดอาเล็กติกส์

๑๑.๑

การเคลื่อนไหวของเครื่องมือการผลิตและบุคคลผู้ทำการผลิตอันประกอบเป็นพลังการผลิตก็ดี ความสัมพันธ์การผลิตที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามนั้นก็ดี ภายพหุคือสถาบันและระบบสังคมตลอดจนทรศนะทางสังคมที่มีกำเนิดมาจากสภาพความเป็นอยู่ทางชีวปัจจัยของสังคมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามก็ดีย่อมต้องมี “พลังงาน” (ENERGY) ที่ทำให้สิ่งต่างๆ ทางสังคมนั้นเคลื่อนไหวไป

ในทางธรรมชาติวิทยานั้น สิ่งต่างๆ ย่อมมีด้านบวกกับด้านลบที่ปะทะกันอยู่ก่อให้เกิด พลังงาน ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์อธิบายไว้ว่าอะไรอย่างหนึ่งที่ไม่มีความต้านแต่สามารถทำงานได้ เช่น สามารถทำให้น้ำเดือด ทำให้พืชและสัตว์มีชีวิตอยู่ได้ ทำให้เครื่องจักรกลเดินได้ เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในสสารทั่วไป

ในทางสังคมนั้น พลังงานทางสังคมก็มีอยู่ในสสารทางสังคมทั่วไป ซึ่งเกิดจากวิถีตามที่ปรัชญาเมธีแห่งสสารธรรมเรียกตามศัพท์ทางปรัชญาว่า “ไดอาเล็กติกส์” (DIALECTICS) และข้าพเจ้าขอยืมเอาคำอันสกดฤมาใช้เป็นศัพท์ไทยว่า “ประการ” ตามความหมายที่ศัพท์ “ไดอาเล็กติกส์” ได้วิวรรตผันแปร

มาเป็นข้อขัดแย้งที่ปะทะกันอยู่ภายในตัวของสิ่งต่างๆ รวมทั้งภายในสังคมหนึ่งๆ

๑๑.๒

เราต้องทำความเข้าใจว่า “ไดอาเล็กติกส์” ไม่ใช่ของใหม่ที่นักปราชญ์ยุโรปคิดขึ้นก่อนชาวเอเชีย เป็นธรรมดาที่นักปราชญ์ทางยุโรปส่วนมากในปัจจุบันนี้ได้ค้นคว้าหาต้นเหตุทางปรัชญาเพียงสมัยกรีกโบราณ

ในบางตำรากล่าวไว้ว่า

“ไดอาเล็กติกส์ มาจากภาษากรีก DIALEGO คือการสนทนา การสาธกัจฉา ในสมัยโบราณไดอาเล็กติกส์เป็นศิลปะแห่งการบรรลุถึงสัจจะโดยการเผยข้อขัดแย้งในเหตุผลของฝ่ายตรงกันข้ามและโดยการลวงพ้นข้อขัดแย้งเหล่านี้ ในสมัยโบราณมีปรัชญาเมธีที่เชื่อว่าการเผยข้อขัดแย้งในความคิดและการปะทะกับความเห็นตรงข้ามเป็นวิถีที่ดีที่สุดในการบรรลุถึงสัจจะ ต่อมาวิถีไดอาเล็กติกส์แห่งความคิดนี้ขยายไปยังปรากฏการณ์ทั้งหลายของธรรมชาติ พัฒนาไปเป็นวิถีไดอาเล็กติกส์แห่งการที่จะเข้าใจธรรมชาติ ซึ่งถือว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายของธรรมชาติเป็นสภาวะที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง และการพัฒนาของธรรมชาติเป็นผลแห่งการพัฒนาของข้อขัดแย้งในธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลแห่งการต่างโต้กันของพลังงานตรงข้ามในธรรมชาติ”

ผู้อ่านตำรานั้นพึงสังเกตว่า ตำราบอกไว้ชัดพอสมควรแล้วว่าเดิมคำนี้ใช้ในเรื่องที่มีการพูด ต่อมาใช้ในการคิด ต่อมาขยายมาเป็นข้อขัดแย้งที่มีอยู่ในธรรมชาติซึ่งก้าวหน้าไปไกลมาจากเรื่องที่มีการพูด

ในตำรานั้นมิได้กล่าวว่านักปรัชญากรีกผู้ใดที่ใช้วิถีเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าได้ค้นพบว่าสำนักปรัชญากรีกโบราณที่ใช้วิถี ไดอาเลโก ก็คือสำนักของ “ซีโนแห่งอีเลีย” ซึ่งเกิดภายหลังพุทธกาลประมาณ ๖๐ ปี สำนักนั้นเรียกศิลปะชนิดนั้นว่า DIALEKTIKE (ไดอาเล็กติก) ซึ่งผสมระหว่างคำ DIALEGO กับคำ TEKNE (เต็กเน) ที่แปลว่า “ศิลปะ” หรือ “วิทยา” เมื่อรวมคำที่ผสมกัน เป็น “ไดอา

เล็กติเก” แล้วก็แปลว่า ศิลปหรือวิทยาแห่งสัจฉนา

เมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีมานี้ ข้าพเจ้าได้เคยแสดงปาฐกถาครั้งหนึ่งในประเทศไทย แสดงถึงความเกี่ยวพันระหว่างปรัชญากรีกกับพระอภิธรรมของพุทธศาสนาซึ่งเคยแพร่ไปถึงดินแดนกรีกโบราณ บัดนี้ข้าพเจ้าคิดว่าวิธี “ไดอาเล็กติเก” ของกรีกโบราณก็คือวิธี “ธรรมสัจฉนา” ซึ่งปวงนาวิสัยธรรมของพระพุทธองค์นั่นเอง

วิธี ไดอาเล็กติเก หรือ ไดอาเล็กติคส์ ของกรีกโบราณไม่ใช่วิธีที่เรียกว่า “วิภาษ” พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “วิภาษ ก. พุดแตกต่าง พุดแย้ง (ส. วิ + ภาษ)” เพราะวิธีวิภาษของปรัชญากรีกยังมีอีกสำนักรหนึ่งซึ่งเกจิอาจารย์จำพวก “โซฟิสต์” ได้แนะไว้เรียกว่า “อีริสติกส์” (ERISTICS) คือการโต้วาที่ชนิดเอาชนะแพ้กันทางคารม

อย่างไรก็ตาม ตำราที่ข้าพเจ้าอ้างถึงข้างบนนี้ก็บอกไว้ชัดเจนแล้วว่าวิธี ไดอาเล็กติคส์ ของกรีกโบราณได้วิวัฒนาการจากการเป็นวิธีสัจฉนามาเป็นวิธีใช้ความคิด ผู้อ่านควรรู้ว่าในสมัยกรีกต่อมานั้นได้ใช้คำ “ไดอาเล็กติเก” ซึ่งแผลงมาจาก ไดอาเลโก เพื่อหมายถึงวิชาที่เรียกในยุคปัจจุบันว่า LOGIC หรือ ตรรกวิทยา ในยุโรปยุคกลางที่ยังไม่มีผู้ตั้งศัพท์ LOGIC ขึ้นนั้น การสอนตรรกวิทยาก็เรียกว่าวิชา “ไดอาเล็กติคส์” ต่อมาในต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๙ ปรัชญาเมธีเยอรมันชื่อ เฮเกล ได้นำเอาศัพท์นี้ไปใช้เพื่อหมายถึง การปะทะโต้แย้งในวิถีของการใช้ความคิดที่จะบรรลุถึงสัจจะ อันเป็นวิธีตรรกวิทยา และถือว่าสสารกับจิตก็มีวิถีเคลื่อนไหวโดยมีการปะทะของสิ่งตรงข้ามระหว่างกัน ครั้นแล้วปรัชญาเมธีฝ่ายสสารธรรมก็นำเอาคำนี้มาใช้ตามความหมายดังตำราที่อ้างข้างบนนั้นกล่าวไว้ และมีนักปราชญ์บางท่านได้สรุปว่า

“ตามความหมายที่ถูกต้อง ไดอาเล็กติคส์ คือการศึกษาพิจารณาถึงข้อขัดแย้งภายในแก่นอันเป็นสสารโดยเฉพาะของสิ่งทั้งหลาย”

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงถ่ายทอดคำอังกฤษไดอาเล็กติคส์มาเป็นภาษาไทยว่า

“ประติการ”

๑๑.๓

ผู้อ่านย่อมเห็นได้ว่าในทางสังคมนั้นมีสภาวะที่ตรงกันข้ามอยู่ทั่วไปที่ปะทะกัน เช่น สภาวะใหม่ กับ สภาวะเก่า พลังใหม่ กับ พลังเก่า ความคิดใหม่ กับ ความคิดเก่า ดังนั้น “ประติการ” จึงมีอยู่ทั่วไปในสังคม อันก่อให้เกิดพลังงานที่ทำให้สังคมเคลื่อนไหวไป ทำนองเดียวกันกับสิ่งตามธรรมชาติทั้งหลายที่มีด้านบวก กับ ด้านลบ ปะทะกัน อันก่อให้เกิด พลังงาน

ข้าพเจ้าเห็นว่าสังคมทุกประเภทย่อมมีประติการ และไม่เห็นด้วยกับบางท่านที่กล่าวว่าเมื่อสังคมบรรลุถึงขั้นนั้นๆ แล้วก็ไม่มีประติการ การปฏิเสหหลักประติการตั้งว่านั่นเป็นการปฏิเสหกฎแห่งความเคลื่อนไหวของสังคม โดยยอมรับว่าเมื่อสังคมพัฒนาถึงขั้นนั้นๆ แล้วก็หยุดนิ่งไม่พัฒนาต่อไป

แม้ในสังคมปฐมสหการที่ไม่มีวาระนั้น ด้านบวกกับด้านลบของสังคมคือประติการก็มี มิฉะนั้นสังคมประเภทนี้จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบทาสได้อย่างไร?

ประติการในสังคมปฐมสหการเป็นข้อขัดแย้งในความคิดที่ต้องใช้เพื่อพัฒนาเครื่องมือการผลิตและความสามารถในการใช้และการทำเครื่องมือของบุคคลผู้ผลิต ตลอดจนข้อขัดแย้งในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิต เพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้น ในการผลิตและกายาพของสังคมที่จะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นด้วย

แต่ความขัดแย้งในสังคมปฐมสหการก็ดี สังคมกึ่งก็ดี เป็นประติการในระหว่างความถูกต้องและความผิดพลาดระหว่างมนุษย์ในสังคมซึ่งมีการประนีประนอมกันได้ โดยถือเอาผลที่เป็นยอดแห่งความคิดที่ปะทะกันนั้น ประติการในสังคมเช่นนั้นจึงไม่ใช่การต่อสู้ระหว่างปรปักษ์

ส่วนประติการในสังคมที่มีวาระนั้น การขัดแย้งระหว่างวาระซึ่งไม่

อาจประนีประนอมกันได้ เป็นการต่อสู้ระหว่างปรปักษ์ซึ่งทำให้สังคมเคลื่อนไหวไปอย่างรุนแรงกว่าประติการในสังคมที่ปราศจากวาระ

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่มีมนุษยชาติเป็นต้นมา ซึ่งบางท่านประมาณว่าไม่น้อยกว่าหกแสนปีมาแล้ว มนุษยชาติอยู่ในระบบปฐมสหการเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕๕๐,๐๐๐ ปีเศษ มนุษยชาติบางส่วนเพิ่งเริ่มเข้าสู่ระบบทาสเมื่อประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีมานี้เอง แม้กระนั้นก็ยังมียุคปฐมสหการเหลืออยู่อีกในบางท้องถิ่นของโลกเมื่อไม่นานมานี้ ทั้งนี้ก็เพราะพลังงานอันเกิดจากประติการในสังคมปฐมสหการนั้นไม่มีความรุนแรงจึงทำให้สังคมชนิดนั้นเคลื่อนไหวไปช้าๆ ส่วนประติการในสังคมที่มีวาระต่างๆ เป็นปรปักษ์ต่อกันนั้นก่อให้เกิดพลังงานมาก จึงทำให้สังคมเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่งรวดเร็วมากเมื่อเทียบกับการเคลื่อนไหวของระบบปฐมสหการ ยิ่งเป็นระบบธนาญาภาพของบางสังคมที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติซึ่งเข้าสู่ระบบสังคมกิจแล้วนั้น ผู้อ่านก็จะเห็นได้ว่าเพียงชั่วเวลาประมาณ ๑๐๐ ปีที่ระบบธนาญาภาพอุบัติขึ้นในสังคมนั้นแล้ว สังคมนั้นก็เคลื่อนไหวเสื่อมสลายไปเร็วมากกว่าสังคมอื่น

ข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้มีศรัทธาในระบบสังคมชั้นใดไม่นาวิตกกังวล อาลัย เสียหายถึงกับจะต้องปฏิเสกรกฎประติการ คือเมื่อสังคมบรรลุถึงขั้นสูงนั้นๆ แล้ว แม้จะไม่มีประติการชนิดปรปักษ์ระหว่างวาระ แต่ก็มีประติการที่จะทำให้สังคมชั้นนั้นๆ พัฒนาสูงยิ่งขึ้นตามลำดับ

บทที่ ๑๒

ทฤษฎีแห่ง “วิชา” หรือ “สัมฤทธิ์วิทยา”

๑๒.๑

เท่าที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วก็เป็นแต่เพียงแสดงให้เห็นเค้าของความเป็นอนิจจังแห่งสังคมโดยสังเขป แต่ปัญหาทางสังคมนั้นสลับซับซ้อนยุ่งยากมาก อีกทั้งความเคลื่อนไหวของสังคมดำเนินไปโดยมนุษย์ที่มีจิตสำนึก ซึ่งต่างกับสิ่งตามธรรมชาติชนิดที่ไม่มีจิตสำนึก ดังนั้น นอกจากการพิจารณาให้เข้าใจ กฎแห่งอนิจจัง ซึ่งเป็นกฎของธรรมชาติโดยทั่วไปแล้ว นักสังคมจำต้องมี ศิลปะ อีกด้วย และต้องเป็นศิลปะที่ประณีตมาก ไม่ใช่ศิลปะที่ขรุขระกะพรว่องกะพรั่งโดยคัดลอกเอามาจากสังคมอื่นทั้งดุ้น

วิทยาศาสตร์และประณีตศิลปะทางสังคมเท่านั้นจึงจะทำให้ นักสังคมบรรลุถึง “วิชา” คือความรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะของสังคม ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ยังมีความรู้น้อย และมีความผิดพลาดบกพร่องหลายประการ เรื่องของสังคมยังมีอีกมากมายที่ต้องศึกษา

อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าขอแนะนำไว้ว่าการบรรลุถึงซึ่ง วิชา ในทางสังคมนั้นย่อมจะต้องอาศัย “ทฤษฎีแห่งวิชา” ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า THEORY OF

KNOWLEDGE หรือ “สัมฤทธิ์วิทยา” ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า EPISTEMOLOGY อันเป็นส่วนหนึ่งของวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นมูลฐานของสังคมปรัชญาด้วย เพราะมนุษย์สังคมเป็นยอดสูงสุดของมนุษยชาติ ซึ่งกุมชะตากรรมของมนุษย์แต่ละคน ที่เป็นสมาชิกของสังคม

๑๒.๒

ปรัชญาเมธีมากมายได้คิดค้นถึงวิธีที่จะให้มนุษย์รู้จักเห็นจริงในสภาวะทั้งหลาย ดังนั้น ทฤษฎีแห่งวิชา หรือ สัมฤทธิ์วิทยา จึงมีมากมายหลายอย่าง แต่ถ้าจะจำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ แล้ว ก็คงเป็นดังต่อไปนี้

(๑) จำพวกที่ถือว่าโดยลำพังแต่ ญาณ หรือ ปัญญา ของมนุษย์เท่านั้นไม่อาจทำให้มนุษย์รู้จักเห็นจริงในสภาวะทั้งหลายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยอนุสติ ตั้งอยู่ก่อนมีญาณหรือปัญญา ทฤษฎีเช่นนี้มีหลายอย่างเช่น TRANSCENDENTALISM ซึ่งข้าพเจ้าขอถ่ายทอดตามสาระแห่งใจความเป็นศัพท์ไทยว่า “บุพเพนิวาสานุสติทฤษฎี” FIDEISM ถือเอาความเชื่อถือเป็นอนุสติ ซึ่งข้าพเจ้าขอถ่ายทอดเป็นศัพท์ไทยว่า “ศรัทธานุสติทฤษฎี” ฯลฯ

(๒) จำพวกที่ถือว่า ญาณ หรือ ปัญญา ของมนุษย์สามารถทำให้มนุษย์รู้จักเห็นจริงในสภาวะทั้งหลาย ทฤษฎีจำพวกนี้มีชื่อหลายอย่าง เช่น RATIONALISM ถือเอา ญาณ หรือ ปัญญา (REASON) ของมนุษย์เป็นป่อเกิดแห่ง วิชา (คำว่า REASON ทางปรัชญานั้นมาจากคำลาติน RATIO หมายถึง ญาณ หรือ ปัญญา ไม่ใช่ เหตุผล หรือ ดีแต่ชั๊กเหตุผล) เราเรียกทฤษฎีนี้ว่า “ญาณทฤษฎี” สำหรับ INTELLECTUALISM ซึ่งถือเอาปัญญาอันบริสุทธิ์โดยไม่ต้องเจือปนจากอาการสัมผัสตามสามัญวิสัยเป็นหลักนั้นเราเรียกทฤษฎีนี้ว่า “บริสุทธิ์ญาณทฤษฎี” ฯลฯ

(๓) จำพวกที่ถือเอา การสัมผัสจากวิสัย หรือ อวัยวะสัมผัส เป็นป่อเกิดแห่งวิชา เช่น SENSATIONALISM ซึ่งถือเอาการสัมผัสจากรูปรธรรม เราเรียก

ว่า “**รูปสัมผัสทฤษฎี**” EMPIRICISM ถือเอาการลงมือกระทำมาช้านานประกอบด้วยความสังเกตเราเรียกว่า “**นิษณสัมผัสทฤษฎี**” PRACTICE ซึ่งเป็นคำย่อมาจากวลีเต็มของเมธีแห่งวิทยาศาสตร์ทางสังคม ซึ่งเขียนไว้ในต้นฉบับว่า “HUMAN SENSUOUS ACTIVITY, PRACTICE” ถือเอาการ “**ผัสสะ**” หรือ “**สัมผัส**” (SENSE) จากกิจกรรมของมนุษยชาติซึ่งเป็นเรื่องของสัมวุทธิวิทยา ไม่ใช่เรื่องปฏิบัติตามธรรมดา เพราะทุกทฤษฎีก็มีการปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น ข้าพเจ้าขอถ่ายถอดเป็นศัพท์ไทยว่า “**กิจกรรมสัมผัสทฤษฎี**” ระวังอย่าปนกับการปฏิบัติของทฤษฎี PRAGMATISM

(๔) ทฤษฎีแห่งวิชาต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นเรื่องของปรัชญาฝ่ายยุโรป ซึ่งถ้าจะตรวจให้ถี่ถ้วนแล้วจะพบว่ามีหลายอย่างที่ยืมเอาไปจากพุทธอภิธรรม แล้วก็เดินทางอ้อมทวีปกลับมายังดินแดนไทยซึ่งได้รับรู้ทฤษฎีแห่งวิชาหลายอย่างไว้ก่อนแล้ว

บทสุดท้าย

ก่อนจบบทความเรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคัม* ข้าพเจ้าขอเชิญชวนท่านอุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายที่ยังไม่อาจตัดทางโลกแห่งมนุษย์สังคัมได้อย่างเด็ดขาดตามที่ได้พรรณนามาแล้ว โปรดใช้ *ทฤษฎีผัสสะ* แห่งพระพุทธศาสนาสมานกับกิจกรรมของมนุษยชาติที่สัมผัสท่านอยู่ในปัจจุบันและเคยสัมผัสมาแล้วในอดีต ท่านก็อาจใช้วิจารณ์ญาณมองเห็น *กฎแห่งอนิจจัง* ว่าเป็น *สังจะ* สำหรับโลกและสิ่งทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์สังคัม ท่านคงเห็นได้ด้วยตนเองว่า คำสั่งสอนของพระอรหันตศาสดาจารย์เรื่องการวิเวกของมนุษย์สังคัมที่จะต้องเข้าสู่ *ยุคมคัสัญญี* และ *ยุคศรีอารยเมตไตรย* นั้นได้ประจักษ์ขึ้นบ้างแล้วในส่วนตัวส่วนหนึ่งหรือไม่

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาต่อพระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงในการที่ท่านได้ใช้ความอุตสาหะวิริยะพยายามที่จะให้มนุษย์มีศีลธรรมอันดี แต่ปุถุชนผู้เบียดเบียนและข่มเหงผู้อื่นได้ฟังพระธรรมเทศนาเพียงเป็นพิธีโดยมิได้ปฏิบัติตาม บางคนกราบไหว้พระพุทธรูปวันละหลาย ๆ ครั้งเพื่อแสดงเปลือกนอกว่านับถือพุทธศาสนาเคร่งครัด แต่ภายในจิตก็ดี การกระทำที่ประจักษ์ก็ดี เป็นการทำลายล้างศีลธรรม คือเอาศีลเอาสัตย์ไปแลกกับวัตถุ คือลาภยศ โดยไม่เกรงต่อบาปกรรม ว่าที่แท้แล้วเขาเหล่านั้นมิได้ถือเอาจิตเป็นรากฐานในการตัดกิเลสและตัณหาให้น้อยลง แต่เขาถือเอาวัตถุสิ่งของเป็นสรณะ จึงมิใช่จิตธรรมิกหรือ *สสารธรรมิก* ทางวิทยาศาสตร์ แต่อย่างใด ปุถุชนแห่งวาระเบียดเบียน

ได้ทำให้ศีลธรรมของสังคมเสื่อมโทรม อันเป็นการก่อเงื่อนไขให้เกิดขึ้นในการนำมนุษย์สังคมเข้าสู่ยุคมิคสัญญี

การเบียดเบียนกันและข่มเหงกันย่อมไม่คงอยู่กับที่ คือจะต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด โดยการต่อสู้ของสมาชิกส่วนมากแห่งสังคม ซึ่งอาจเป็นวิธีสันติเช่นในปัจจุบัน คือวิธีรัฐสภาชนิดประชาธิปไตยสมบูรณ์ สังคมก็จะได้กำจัดการเบียดเบียนให้หมดไปทางปริมาณทีละน้อยๆ ถ้าสมาชิกในสังคมมีทางประนีประนอมกันได้ ในที่สุดสมาชิกส่วนมากของสังคมก็ต้องได้ชัยชนะ เพราะประชาธิปไตยย่อมถือเอาเสียงข้างมาก ถ้าหากผู้เบียดเบียนกับผู้ถูกเบียดเบียนไม่มีทางประนีประนอมกัน และจะต้องมีการรบราฆ่าฟันกันแล้ว สมาชิกส่วนมากของสังคมที่มีพลังมากกว่าส่วนน้อยก็ต้องได้ชัยชนะอย่างไม่เป็นปัญหา เช่นเดียวกันเมื่อการเบียดเบียนหมดไป ยุคมิคสัญญีก็ย่อมสิ้นสุดลง และยุคใหม่คือยุคศรีอารยเมตไตรยก็เกิดขึ้นมาแทนที่

บุรุษคนหนึ่งจะค้ำประกันธรรมแห่งคำสั่งสอนของพระอรธกถาจารย์ว่า ท่านคิดอย่างจิตธรรมหรือจิตนิยมแล้ว ก็ควรศึกษาให้เข้าใจอ่องแท้เสียก่อน ว่าอะไรเป็นจิตธรรมและอะไรเป็นสสารธรรม พระอรธกถาจารย์ได้กำหนัดว่า คนรุ่นเรามาก่อนแล้วหลายศตวรรษ ในการที่ท่านเข้าใจกฎแห่งอนิจจังของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง และได้นำมาใช้แก่กรณีของมนุษย์สังคมได้อย่างถูกต้องตรงกับกฎธรรมชาติและกฎวิทยาศาสตร์ทางสังคม

ข้าพเจ้าขอน้อมนมัสการพระอรธกถาจารย์องค์นั้นที่ได้สั่งสอนเราและสับปฐุขทั้งหลายตั้งกล่าวมาแล้วไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอพลาณาภาพแห่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โปรดช่วยให้ท่านสาธุชนผู้มีศีลมีศีลย์ทั้งหลายจงหลุดพ้นจากการเบียดเบียนทั้งปวง

ภวตุสพพมงคล

รทขนตุสพพเทวดา
สพพพุทธานุภาเวน
สถาโสตุถิภวานตุเต

๕๔ ความเป็นอนิจจังของสังคม

ภาตุดสพพมจคลี

รกขณดุดสพพเทวดา

สพพธรรมานุภาเวน

สกาไสตถึภวานดุดเต

ภาตุดสพพมจคลี

รกขณดุดสพพเทวดา

สพพสงฆมานุภาเวน

สกาไสตถึภวานดุดเต

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการบัญญัติศัพท์ใหม่

๑. ว่าด้วย การบัญญัติศัพท์เกี่ยวกับลัทธินิยมต่างๆ

๑. “อิสม (ISM)”, “นิยม”

ท่านผู้อ่านหนังสือเล่มนี้คงสังเกตได้ว่า ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงฯ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว วรรณกรรมทางสังคมมากมายซึ่งในภาษาอังกฤษเป็นคำที่ต่อท้ายด้วยปัจจัย ISM (อิสม) ได้ปรากฏขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมีผู้คิดแผลงเป็นศัพท์ต่อท้ายด้วยคำว่า ‘นิยม’ คำว่านิยมนี้ยังเกิดขึ้นตลกตื้น โดยมีผู้เอาไปผสมกับคำพังเพยอีกหลายอย่าง

ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพต่อท่านปราชญ์ภาษาไทยที่ได้คิดคำว่า “นิยม” เพื่อแปลคำ “อิสม” ภาษาอังกฤษ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าปราชญ์ผู้นั้นคงไม่มีความประสงค์ที่จะให้ใช้คำนั้นจนเฟื้อเกินไป เพราะท่านก็เป็นผู้รู้ภาษาอังกฤษอย่างดีมาก จึงย่อมรู้ว่า ISM (อิสม) ใช้เป็นปัจจัยในเรื่องต่างๆ กัน อาทิ

ก) การกระทำ หรือ กรรม หรือ พฤติการณ์ หรือ กิจ หรือ พิธี ซึ่งกำลังกระทำอยู่หรือกระทำลงไปแล้ว เช่น BAPTISM ซึ่งหมายถึงการกระทำพิธีเข้าเป็นคริสตศาสนิก HYPNOTISM ซึ่งหมายถึงการสกดจิต ฯลฯ

ข) อាកาร หรือ **วิธีปฏิบัติ** หรือ **วิธีประพฤติ** ของบุคคลบางคน หรือบางจำพวก เช่น DESPOTISM หมายถึงการครองอำนาจโดยการกดขี่ HEROISM หมายถึงการกล้าหาญ ฯลฯ

ค) **ภาวะ สภาพ** หรือ **พฤติกรรม** แห่งความเป็นอยู่เช่น BABARISM หมายถึงภาวะหรือสภาพหรือพฤติกรรมแห่งความเป็นอยู่อย่างป่าเถื่อน ฯลฯ

ง) **ลักษณะ** หรือ **สัญลักษณ์พิเศษ** ของภาษาบางชนิด เช่น GALLICISM ซึ่งหมายถึงลักษณะหรือสัญลักษณ์ของคำบางชนิดที่สืบมาจากคำฝรั่งเศสโบราณเมื่อครั้งยังเป็นชาวไกล ฯลฯ

จ) **ระบบศาสนา** เช่น BUDDHISM หมายถึงพุทธศาสนาหรือพุทธธรรม ฯลฯ

ฉ) **ระบบปรัชญา** เช่น MATERIALISM หมายถึงระบบที่ถือว่าสสารเป็นมาติกาของสิ่งทั้งหลาย หรือ “สสารธรรม” ฯลฯ

ช) **ลัทธิ** เช่น MARXISM หมายถึงลัทธิหรือทฤษฎีของมาร์กซ์ ฯลฯ

ซ) **ทรศนะ, ทิริ, คติ, ญาณ, หรือ ปัญญา, วิถีที่จะรู้แจ้ง, ทฤษฎี, ความเชื่อมั่น** ต่างๆ เช่น SENSATIONALISM หมายถึงทรศนะ หรือทฤษฎีที่ถือว่าบุคคลจะบรรลุถึงซึ่งความรู้แจ้งเห็นจริงได้ก็แต่โดยอาการสัมผัสทางรูปธรรม

ฌ) **อาการของโรค** บางชนิด เช่น RHEUMATISM คือโรคปวดตามข้อ เราจะเห็นได้ว่าแม้ภาษาอังกฤษในหลายกรณีจะมีคำอยู่มากมายกว่าภาษาไทยก็ดี แต่ในบางกรณีก็อดคัดคำเสียเหลือเกิน เช่นคำ “อิสม” นี้เป็นตัวอย่างที่ใช้อยู่แต่คำเดียวเพื่อแสดงความหมายต่างๆ กัน ส่วนภาษาไทยในกรณีนี้มีคำอยู่หลายคำที่ใช้เป็นคำเติมท้ายศัพท์ให้เหมาะแก่ความหมายของ “อิสม” แต่ละอย่างๆ ได้ เช่น **ธรรม กรรม คติ พิธี ทิริ ลัทธิ ภาวะ ลักษณะ สภาพ อาการ ญาณ วิถี ทรศนะ กิจ ระบบ ทฤษฎี** ฯลฯ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเมื่อภาษาไทยเราบริบูรณ์อยู่แล้ว เราไม่ควรหัดภาษาไทยให้แคบลง แล้วใช้แต่คำใดคำหนึ่งแต่คำเดียว คือควรเลือกใช้ให้เหมาะแก่ความหมายแต่ละอย่างๆ

บัญญัติอยู่ที่ผู้ที่นิยมใช้คำ “นิยม” นั้นที่จะต้องยับยั้งไว้บ้าง ถ้าหากจะถือว่าเมื่อเห็นคำอังกฤษใดมีปัจจัยเติมท้ายด้วย ISM ก็แปลงเป็น “นิยม” ที่เดียวแล้ว ในไม่ช้าก็จะปรากฏว่าแม้แต่โรคบางชนิดเช่น RHEUMATISM ก็จะถูกกลายเป็น “ปวดตามข้อนิยม” (ซึ่งว่ากันตามความจริงแล้วไม่มีใครชอบเป็นโรคนี้) การนิยมใช้คำว่า “นิยม” ในเวลานี้ดูเหมือนเป็นประจักษ์โรคระบาดทั่วไป เช่นเดียวกันกับที่เกิดระบาดขึ้นในประเทศตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา ซึ่งมีผู้ปรารภในครั้งกระนั้นว่า ดูอะไรๆ ก็มักเป็น ISM ไปเสียหมด

นักประพันธ์ผู้เรียงนามคนหนึ่งได้ประพันธ์ไว้ว่า

The world, grew light-headed, and forth came a spawn of ISMS
which no man can number.

ข้าพเจ้าลองแปลงเป็นกลอนไทยดังนี้

โลกเจริญเยินยู่่งฟุ้งสมอง

บังเกิดกอง อิสฺม เพียรจําไซ

จนเหลือล้นคั่นไม่ถ้วนควรเท่าใด

(แล้วข้าพเจ้าขอต่อเติม ดังนี้)

แต่ภาษาไทยนั้นยังดีมีมากคำ

เหตุฉะนั้นมิบังควรจะหดหู่

ฝืนใจอยู่แต่ นิยม คารมขำ

อัน อิสฺม มากมายหมายถึง ธรรม,

คติ, กรรม, ทิฐิ, ลัทธิ, พิธี,

ในบางเรื่องชี้ตรงบ่ง กวาวะ,

ลักษณะ, สภาพ, อาการ, ญาณ, วิถี,

ทรรคนะ, ระบบ, กิจ, ทฤษฎี

เลือกวจีตามแต่เหมาะสมเฉพาะการณ ๕

๒. คำชี้แจงของผู้เรียบเรียงเรื่องการใช้ศัพท์บางศัพท์ในหนังสือนี้

๒. วิวรรต และ วิวรรตการ

ตามที่ใช้ วิวรรต นั้น เอามาจากคำสันสกฤต VIVARTA ดังนั้น HISTORY จึงใช้ว่า วิวรรตการ เพราะคำ HISTORY (ฮิสตอรี) ในทางวิทยาศาสตร์สังคม มีความหมายถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ที่หมายเพียงเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งมีคนนำเอามาแปล HISTORY ทางสังคมผิดไป

๓. อภิวัตน์

เหตุผลในการใช้คำนี้ มีดังนี้

๑) เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงฯ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ยังไม่มีผู้ใดตั้งศัพท์ “ปฏิวัติ” ขึ้นในภาษาไทยในสมัยนั้น ถ้าจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า REVOLUTION แล้ว ก็มีผู้ใช้ศัพท์และวลีต่างๆ กัน เช่น บางคนเรียกว่า “ขบถ” บางคนเรียกว่า “การวุ่นวาย” พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงเรียกว่า “การพลิกแผ่นดิน” แต่ศัพท์ของพระองค์ยังไม่แพร่หลายไปถึงมวลราษฎร คณะราษฎรได้ใช้วลีตามที่เห็นว่าราษฎรทั่วไปในขณะนั้นอาจเข้าใจได้อย่างง่ายๆ ว่า “เปลี่ยนแปลงการปกครอง”

๒) เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วประมาณ ๑-๒ เดือน พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปฯ ขณะดำรงฐานันดรศักดิ์ “หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร” ได้บัญญัติศัพท์ “ปฏิวัติ” เพื่อแปลคำอังกฤษ Revolution (เรฟโวลูชัน) ในความหมายว่า “เปลี่ยนหลักมูล”

๓) ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๗ รัฐบาลได้ตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นซึ่งมีพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์นั้นเป็นประธาน ราชบัณฑิตยสถานได้รับโอนงานชำระพจนานุกรมจากกระทรวงธรรมการโดยเปลี่ยนชื่อคำว่า “พจนานุกรม” เป็น “พจนานุกรม”

ใช้เวลาชำระประมาณ ๑๖ ปี เสร็จสิ้นแล้วประกาศใช้เป็น “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓

ราชบัณฑิตยสถานภายใต้พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์นั้นเป็นประธานได้บัญญัติศัพท์คำว่า “ปฏิวัติ” ไว้ดังต่อไปนี้

“ปฏิวัติ น. การหมุนกลับ, การผันแปรเปลี่ยนหลักมูล, (ป. ปฏิวัติติ)”

ฉะนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้คำว่า “ปฏิวัติ” เพื่อหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้า เพราะคำ “ปฏิ” เป็นอุปสรรคที่แปลว่า “ทวน, กลับ, โด่” เมื่อนำหน้าศัพท์ “วัติ” แล้วมีความหมายตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ไว้อย่างถูกต้อง คือ ความหมายแรกทีเดียวนั้นได้แก่ “การหมุนกลับ” แม้พจนานุกรมฉบับนั้นเติมความหมายที่สองไว้ว่า “การผันแปรเปลี่ยนหลักมูล” ก็ตาม แต่ก็เป็นวลีกลางๆ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนหลักมูลที่ก้าวหน้าหรือถอยหลังก็ได้ แต่ถ้าพิจารณามูลศัพท์ประกอบด้วยความหมายแรกของพจนานุกรมนั้นแล้วก็ชวนให้เห็นว่าเป็นการผันแปรเปลี่ยนหลักมูลที่หมุนกลับคือเป็นการถอยหลังนั่นเอง

อันที่จริงคำ “ปฏิวัติ” ในภาษาไทยก็เกิดขึ้นไม่นาน ข้าพเจ้าจึงขอเสนอให้ปราชญ์ทางภาษาทั้งหลายอีกทั้งผู้ที่ก้าวหน้าได้พิจารณาคำใหม่คือ “อภิวัดน์” เพื่อแสดงถึง “การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้า”

คำ “อภิวัดน์” ประกอบด้วยคำ “อภิ” ซึ่งเป็นคำใช้นำหน้าศัพท์ที่มีความหมายว่า ยิ่ง, วิเศษ, เหนือ. กับคำว่า “วัดน์” ซึ่งแปลว่า ความเจริญ, ความงอกงาม. เมื่อรวมความหมายของคำทั้งสองแล้วได้ความว่า ความงอกงามอย่างยิ่ง หรือ อย่างวิเศษ ส่วนวิธีการที่จะบรรลุนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เช่น วิธีรัฐสาก็อาจเป็นวิธีที่เข้าสู่การอภิวัดน์ได้ การเปลี่ยนเครื่องมือการผลิตที่ก้าวหน้าอย่างยิ่ง เป็นต้น การเปลี่ยนเครื่องมือหัตถกรรมมาเป็นเครื่องจักรกำลังไอน้ำก็เป็นสิ่งที่เรียกว่า REVOLUTION ได้เหมือนกัน มิใช่จะมีแต่วิธีสงครามเท่านั้น วิธีสงครามโดยลำพังจะเป็นวิธีอภิวัดน์เสมอไปไม่ได้ ดังนั้น ในภาษา

อังกฤษ ถ้าหมายถึง สงครามอภิวัดณ์ แล้วก็เรียกเต็มประโยคว่า REVOLUTION-ARY WAR ไม่ใช่ REVOLUTION ลอยๆ

ภาคผนวก ๒

ปฏิทินชีวิตนายปรีดี พนมยงค์

๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓

กำเนิด ณ บ้านหน้าวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรของนายเสียงและนางลูกจันทน์ พนมยงค์

- ศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ต่อมาศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราวณี ประชาชน (เปี่ยม ชะชาติ)
- สอบไล่ได้ประถมชั้น ๑ แห่งประโยค ๑ โรงเรียนวัดรวก อ.ท่าเรือ
- สอบไล่ได้ประถมบริบูรณ์ โรงเรียนวัดศาลาปูน อ.กรุงเก่า
- ศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร
- สอบไล่ได้ชั้นมัธยม ๖ ที่โรงเรียนตัวอย่าง มณฑลกรุงเก่า
- ศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบ
- ช่วยบิดาทำนาที่อำเภอวังน้อย

พ.ศ. ๒๔๖๐

เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. ๒๔๖๒

สอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้

สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓

- ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติธรรมให้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่วิทยาลัยก็อง (Lycée de Caen) และศึกษาพิเศษจากศาสตราจารย์เลอบอนนัวส์ (LEBONNOIS)
- สำเร็จการศึกษาได้ปริญญารัฐเป็น "บาเชอลิเยร์" กฎหมาย (Bachelier

en Droit) และได้เป็น “ลิซองซีเย” กฎหมาย (Licencié en Droit)
ณ มหาวิทยาลัยก็อง (Université de Caen)

พ.ศ. ๒๔๖๖

ได้รับเลือกให้เป็นเลขานุการ(คนแรก)ของสมาคมคยานุเคราะห์สมาคม
(S.I.A.M)

พ.ศ. ๒๔๖๘

ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสมาคมคยานุเคราะห์สมาคม

พ.ศ. ๒๔๖๘

ได้รับเลือกให้เป็นสภานายกสมาคมคยานุเคราะห์สมาคม

กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

ประชุมครั้งแรกก่อตั้งคณะราษฎร ที่กรุงปารีส

พ.ศ. ๒๔๖๘

สำเร็จการศึกษาด้านนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) ได้ปริญญา
รัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” (Docteur en Droit) โดยเสนอนิพนธ์
นิพนธ์เรื่อง “Du Sort des Sociétés de Personnes en cas de
Décès d'un Associé” (ศึกษากฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)
และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ
(Diplôme d' Etudes Supérieures d' Economie Politique) มหาวิทยาลัย
ปารีส

พ.ศ. ๒๔๗๐

เดินทางกลับประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๓

- ได้รับยศเป็นรองอำมาตย์เอกและอำมาตย์ตรีตามลำดับ
- ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ “หลวงประดิษฐมนูธรรม”

๑๖ พฤษจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑

สมรสกับนางสาวพูนสุข ณ ป้อมเพชร์

พ.ศ. ๒๕๓๐ - พ.ศ. ๒๕๓๕

- ดำรงหน้าที่ผู้พิพากษาประจำกระทรวงยุติธรรม
- ผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย
- ผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม
 - ๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓ ตอนว่าด้วย "ห้างหุ้นส่วน, บริษัท, สมาคม"
 - ๗ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล
 - ๘ ผู้สอน(คนแรก)วิชา "กฎหมายปกครอง" (Droit Administratif)

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕

เป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนคณะราษฎร ทำการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง

- เสนอหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรสำหรับใช้เป็นหลักการดำเนินนโยบายของสยาม
 - (๑) จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง
 - (๒) จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
 - (๓) จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง
 - (๔) จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน
 - (๕) จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพ

นี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

(๖) จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

- ร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

- ได้รับแต่งตั้งจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว
- ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการราษฎร และสภาผู้แทนราษฎร อนุมติ ให้เป็นคณะกรรมการราษฎร
- ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการ (คนแรก) ของสภาผู้แทนราษฎร
- ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

๒๘ มิถุนายน - ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑ ที่มีพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖

เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๒ ที่มีพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี

๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

เสนอ *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* เพื่อให้พิจารณาใช้เป็นหลักสำหรับนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖

ถูกบังคับให้เดินทางออกไปนอกประเทศและได้ไปอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส ในข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ฉบับ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖

๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๗๖

- เดินทางกลับสยาม
- ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๖

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๔ ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

พ.ศ. ๒๕๗๖

เป็นผู้ก่อตั้งคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยการออกพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๗๖

๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๖

สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจหลวงประดิษฐมนูธรรม

๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๗๖

จัดยกร่าง

- พ.ร.บ.ว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม (โดยแบ่งออกเป็น (๑) ราชการบริหารส่วนกลาง (๒) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (๓) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น)
- พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๗๖

ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒

๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๗๖

สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๗๗

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา

๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เสนอร่าง พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยฯ และได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

๒๔ มีนาคม - ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ ๑) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๕ ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

เสนอร่าง พ.ร.บ.จัดระเบียบเทศบาล และได้รับการลงมติเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗

พิธีเปิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (ครั้งที่ ๒) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๖ ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘

- ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ ๑) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๖ ที่มีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

- เจรจาให้ธนาคารอังกฤษลดดอกเบี้ยเงินกู้จากร้อยละ ๖ ต่อปี เป็นร้อยละ ๔ ต่อปี

- เจริญให้ประเทศมหาอำนาจเล็กสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศสยาม

๙ สิงหาคม - ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ ๒) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๗ ที่มีพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ครั้งที่ ๓) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๘ ที่มีพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

- ทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศมหาอำนาจรวม ๑๓ ประเทศ ทำให้สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง ในทางศาล และทางเศรษฐกิจ ฯลฯ
- ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษให้โอนคืนดินแดนของสยามส่วนหนึ่งที่ยังอังกฤษได้ไปจากสยามตามสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๑๑

๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง(ครั้งที่ ๑) ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๙ ที่มีพันเอก หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

- ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการ (ภาษีส่วย)
- ยกเลิกอากรค่านา
- ปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคม คือผู้ใดมีรายได้มากเสียภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยเสียภาษีน้อย ฯลฯ
- สถาปนา "ประมวลรัษฎากร" ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรงที่เป็นธรรมแก่สังคม
- ป้องกันทรัพย์สินของชาติไทยซึ่งมีอยู่ในต่างประเทศ และซื้อทองคำ

เข้ามาเก็บในห้วงนิรภัยของกระทรวงการคลังเป็นมูลค่า ๓๕ ล้าน
เหรียญสหรัฐ

- ผูกหู (earmark) ทองคำญี่ปุ่นทดแทนการกู้เงินไทย
- โอนวิสาหกิจยาสูบของบริษัทอังกฤษและอเมริกันมาเป็นของ
รัฐบาลไทย
- ก่อตั้งธนาคารชาติ

- เสนอร่างพ.ร.บ.ธรรมนูญคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

พ.ศ. ๒๔๘๒

ประพันธ์และอำนวยการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก”

๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ญี่ปุ่นเดินทัพเข้าไทย

๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ - สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

ในทางลับเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในนาม “รัฐ” โดยมุ่งรวบรวม
และนำชาวไทยปฏิบัติการเพื่อให้ชาติไทยได้เอกราชและอธิปไตย
สมบูรณ์ กลับคืนสู่สภาพก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

สภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่
ผู้เดียว

๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

ประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
สัมพันธมิตรรับรองเอกราชอธิปไตยของชาติไทย รับรองคุณูปการ
ของเสรีไทยและรับรองฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๘๘

ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าเสรีไทย เป็น
ประธานในพิธีสวนสนามของขบวนการเสรีไทย

พ.ศ. ๒๕๘๘ - พ.ย. พ.ศ. ๒๕๙๐

ริเริ่มก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์

๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๘๘

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส

๓๐ มกราคม - ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๘๘

สภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒

๒๖ กุมภาพันธ์ - ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๘๘

สภาผู้แทนราษฎรตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาแก้ไข รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๕ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชาติ
ขณะนั้นที่ประชุมกรรมาธิการได้เลือกนายปรีดี พนมยงค์เป็นประธาน

๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๘๘

เป็นสมาชิกสภาประเภทที่ ๒ (ตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ผู้ดำรง
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภา)

๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๘๘ - ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๘๘

- ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ ๑) ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑๕
- ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ ๒) ในคณะ
รัฐมนตรีคณะที่ ๑๕

• เสนอ พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการต่อต้านการดำเนิน
สงครามของญี่ปุ่น พุทธศักราช ๒๕๘๘

• รัฐบาลไทยได้เจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นที่สำเร็จ โดยรัฐ
บาลอเมริกันส่งเพิกถอนเงินซึ่งได้กักกันไว้ ณ สหรัฐอเมริกา

• เจรจาเปลี่ยนแปลงข้อตกลงกับอังกฤษ เรื่องสัญญาสมบูรณแบบ

๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ทูลเกล้าฯ ถวายรัฐธรรมนูญฉบับ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในฐานนายกรัฐมนตรี

๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกพฤฒสภาโดยสภาผู้แทนราษฎร

๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑๖

๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต

ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาให้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ครั้งที่ ๓) ของคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๑๗
ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ครั้งที่ ๓) ในคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๑๗

๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ลาออกจากการเป็นสมาชิกพฤฒสภาเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐

ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎร เขต ๒ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐

ได้รับเชิญจากประเทศพันธมิตรได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ไปเยี่ยมประเทศนั้นๆ ในฐานะแขกผู้มีเกียรติของพันธมิตร และเพื่อสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกัน

พ.ศ. ๒๔๘๘

สถาบัน SMITHSONIAN INSTITUTION สหรัฐอเมริกา ตั้งชื่อนกที่ค้นพบบริเวณคอดอยอ่างขางและคอดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่า นก "CHLOROPSIS AURIFRONS PRIDII" เพื่อเป็นเกียรติแก่นายปรีดีในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย

๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐

คณะรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศ ลี้ภัยการเมืองไปยังสิงคโปร์

๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒

ดำเนิน "ขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์" แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

- ลี้ภัยการเมือง ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน
- ประพันธ์บทความเรื่อง สังคมปรัชญาเบื้องต้น, ความเป็นอนิจจังของสังคม, ความเป็นมาของศัพท์ไทย "ปฏิวัติ" "รัฐประหาร" "วิวัฒน์" "อภิวัฒน์", หลักเบื้องต้นแห่งการถ่ายทอดศัพท์ต่างประเทศมาเป็นศัพท์ไทยสยาม ฯลฯ

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

- ลี้ภัยการเมือง ณ ประเทศฝรั่งเศส
- ประพันธ์หนังสือเรื่อง *Ma vie mouvementée et mes 21 ans d'exil en Chine Populaire* (ชีวิตอันผันผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน)
- ประพันธ์บทความเรื่อง จะมีทางได้ประชาธิปไตยโดยสันติวิธีหรือไม่, จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม, เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร ฯลฯ

๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

อัสัญกรรม ณ บ้านพักชานกรุงปารีส

ประวัติการได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในประเทศ และความชอบในราชการ

พ.ศ. ๒๔๗๖

ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฏ

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๔ หน้า ๒๒๑๓ วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๘๐)

๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑

นายกรัฐมนตรีตราความชอบในราชการของชาติ โดยประกาศเรื่อง
การแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕
หน้า ๓๘๗๗ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑)

๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑

ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ หน้า ๔๐๓๒ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์
๒๔๘๑)

๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑

ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ ชั้น ๑ (ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๕๕ หน้า ๒๙๕๗ วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๑)

๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

(หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ จ.๔๖๓๐/ง๔๘๔ ลงวันที่ ๑๗
มิถุนายน ๒๔๘๔ และราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ตอนที่ ๓๗ หน้า
๑๙๕๕ ลงวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๔๘๔)

๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๘๘

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า พร้อมด้วย
สายสร้อยทองคำ(ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๒ ตอนที่ ๗๐ หน้า ๑๙๐๐
วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๘๘)

๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๘๘

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตน์
ราชวราภรณ์ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๖๒ ตอนที่ ๗๐ หน้า ๑๙๐๐
ลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๘๘)

ประวัติการได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อาทิตย์อุทัย ชั้นที่ ๑ จากสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิแห่งกรุงญี่ปุ่น (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ หน้า ๓๓๗๔ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘)

๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๑

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เยอรมัน GRAND CROSS OF THE GERMAN EAGLE (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๕ หน้า ๑๖๒ วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๔๘๑)

๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เลยองดอนเนอร์ ชั้นที่ ๑ GRAND CROIX DE LA LEGION D' HONNEUR จากรัฐบาลมหาชนรัฐฝรั่งเศส (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๖ หน้า ๙๒๗ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๒)

๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เลโอปอลด์ ชั้นที่ ๑ LE GRAND CORDON DE L' ORDRE DE LEOPOLD จากสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งเบลเยียม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๑๗๙๘ วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๒)

๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นดีโมริซิโอ เอ ลัซซาริโอ ชั้นที่ ๑ GRAN CROCE DEL SUO ORDINE DEI SS. MAURIZIO E LAZZARO จากสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งอิตาลี จักรพรรดิแห่งเอริโอเบีย

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ หน้า ๒๕๕๖ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน
๒๔๘๒)

๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เซนต์ไมเกิล และเซนต์ยอร์ช
ชั้นที่ ๑ THE INSIGNIA OF AN HONORARY KNIGHT GRAND
CROSS OF THE MOST DISTINGUISHED ORDER OF ST. MICHAEL
AND ST. GEORGE จากสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ (ราชกิจจานุเบกษา
เล่ม ๕๖ หน้า ๒๖๕๐ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๘๒)

พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔

ได้รับ MEDAL OF FREEDOM GOLD PALM จากสหรัฐอเมริกา

๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของสวีเดน ORDER
OF VASA (COMMANDER GRAND CROSS)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

มอบให้

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

ในฐานะภริยานายปรีดี พนมยงค์

๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

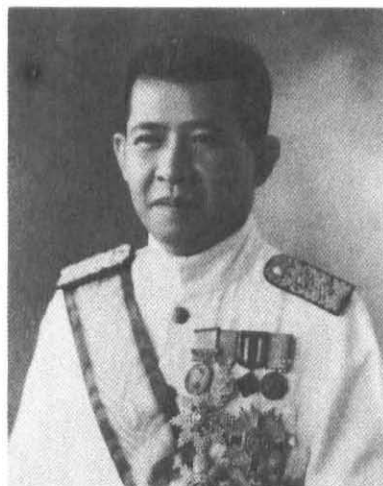
ได้รับ "เหรียญมิตรภาพ" จากประธานประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนาม

๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑

ได้รับ "เหรียญมิตรภาพ" จากประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

ภาคผนวก

(พิเศษ)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสังขารม สังขารมประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดจน
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เขย่ารากไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิถีคิด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าจะสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่ายๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๐
พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหาารุนแรงต่างๆ เข้าใส่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์กลางทางการเมืองอันเป็นจุดที่หล่อแหลมกลายเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณ ซึ่งพันอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสบการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสบการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกวี่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสบการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสบการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้สนใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดุงเรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องกันไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ซึ่งประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีกรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษาบ้านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษาบ้านเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความมั่นคงใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๕๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๑๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้าท่านจะมีชาติกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะกระทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า “งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การ มีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับ รัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความ จริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูตเวทีต่อคนที่มีบุญคุณ สังคม ที่มีความกตัญญูตเวทีต่อคนที่ดีวาทกตัญญูตเวที ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็น มงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบ ศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบ รมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหยาอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรา ยังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยิ่ง เป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะล่วงพ้นการคิดอย่างชาตวุฒิมิภาวะ หรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยก พวก ได้ทำลายสังคมไทยมามากเกินแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิถีคิดมาเป็นการคิด แบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสมานฉันท์ ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติ บ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไป ข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้าง สันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนา สูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	๑๒. นายประเวศ วะสี
๒. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)	๑๓. นายพันัส สิมะเสถียร
๓. ประธานรัฐสภา	๑๔. นายมาร์ต นุนนาค
๔. ประธานศาลฎีกา	๑๕. นายระพี สาคริก
๕. ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์	๑๖. นายสถาพร กวีตานนท์
๖. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๗. นายสุชี สิงห์เสนห์
๗. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	๑๘. นายเสน่ห์ จามริก
๘. นายชวน หลีกภัย	๑๙. นายเสม พริ้งพวงแก้ว
๙. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	๒๐. นายเสริมศักดิ์ การุณ
๑๐. นายนิคม จันทรวิฑูร	๒๑. นายเสวตร เบียมพงค์สานต์
๑๑. นายประมวล สภาสุ	๒๒. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
รองประธานกรรมการ	
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	๕. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
๓. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	๖. ประธานชมรม ต.ม.ช.ก. สัมพันธ์
๔. นายกลลภมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
กรรมการ	
๗. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	๑๐. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ
๘. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	๑๑. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	๑๒. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

๑๓. ผู้แทนสำนักงบประมาณ	๓๒. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย
๑๔. ผู้แทนกรมชนบท	๓๓. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๕. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔. ผู้แทนคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
๑๖. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๓๕. ผู้แทนองค์การเครือข่ายเดือนตุลา
๑๗. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	๓๖. ผู้แทนสมัชชาคนจน
๑๘. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หรือผู้แทน	๓๗. เลขานุการสหพันธ์นิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย
๑๙. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	๓๘. นายกองค์การนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๐. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	๓๙. ประธานสภานักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. ผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์	๔๐. นายโกศลศักดิ์ ชูณหะวัณ
๒๒. ผู้แทนมูลนิธิป๋วย อึ๊งภากรณ์	๔๑. นายจาตุรนต์ ฉายแสง
๒๓. ผู้แทนมูลนิธิโกมล คีมทอง	๔๒. นายปรีชา สุวรงค์ทัต
๒๔. ผู้แทนมูลนิธิชูวิทย์ โอภาสวงศ์	๔๓. นายพินิจ จารุสมบัติ
๒๕. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	๔๔. นายพีรพันธุ์ พาลุสุข
๒๖. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	๔๕. นายโกคิน พลกุล
๒๗. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	๔๖. นายสมศักดิ์ สิบตระกูล
๒๘. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	๔๗. นายอดิศร เพียงเกษ
๒๙. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	๔๘. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๓๐. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	๔๙. นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์
๓๑. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการและเลขานุการ
๕๐. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๑. นายพนม เอี่ยมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒. นายพิภพ ธงไชย	

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายกลภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
๒. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการ	
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
๔. ประธานชมรม ต.ม.บ.ก. สัมพันธ์	๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิทยากร
๕. นางสาวศิริ สุวรรณสถิตย์	๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาและประมวล
ผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการ
เสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การศึกษาระดับชาติและ
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดหาเงินและจัดหาทุน
	๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
	๑๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
	๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
	๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
	๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
	๑๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่
เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน	๒๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
สำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
๑๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา	๒๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
๑๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดประกวด
ภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก	๒๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
๑๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัล
ปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น
ทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ	๒๔. นางซุสสิพร เกษโกวิท
๑๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
อนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๒๕. นางดุษฎิ บุญทัศน์กุล
๒๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงาน
โครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๖. นายประณิต ภูมิถาวร
๓๒. นายพนม เอี่ยมประยูร	๒๗. นายวิษณุ วรัญญู
๓๓. นายพิภพ องไชย	๒๘. นางวาณี สายประดิษฐ์
๓๔. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์	๒๙. นายสันต์ หัตถิรัตน์
๓๕. นายกมล กมลตระกูล	๓๐. นายสุรพล นิตไกรพจน์
	๓๑. นายเทว โตจิราการ
	กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

๑. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
๒. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
๓. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๔. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๕. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
นางสาววารี หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
๖. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายมานิจ สุขสมจิตร	ประธานอนุกรรมการ
๗. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	ประธานอนุกรรมการ

๘. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ	ประธานอนุกรรมการ
๙. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์	ประธานอนุกรรมการ
๑๐. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	ประธานอนุกรรมการ
๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข ไสภณสิริ	ประธานอนุกรรมการ
๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโตม สุขวางศ์	ประธานอนุกรรมการ
๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย
และสันติภาพ
นายเสม พริงพวงแก้ว	ประธานอนุกรรมการ
๑๔. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ ธงไชย	ประธานอนุกรรมการ
๑๕. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุคนธ์วัต	ประธานอนุกรรมการ
๑๖. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ปรกติ	ประธานอนุกรรมการ
๑๗. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หรรันแก้ว	ประธานอนุกรรมการ
๑๘. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เอี่ยมประยูร	ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใดๆได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐

(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๔๕/๒๕๕๐

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศไทย และได้มี
คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๖๑/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน
ฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์
ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้ปรับปรุงชื่อคณะกรรมการฯ เป็นคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์

๒. ให้แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายอดุล วิเชียรเจริญ

คณะกรรมการอำนวยการ

นายธนนิติ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการอำนวยการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายธนนิติ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ

กรรมการ

๒. นางจรรยา ไวยน์นัท

๓. นายครรชิต ตัมพานูวัตร

๓. นายจรัญวัฒน์ สันตะบุตร

๔. นายภูวคัล ทรงประเสริฐ

๔. นายโชคชัย สุทธาเวศ

๕. นางสุทธาสินี วีระบุรณ

๕. นายสมเกียรติ อภิญาชาน

๑๐. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

๖. นายบัณฑิต สำเภา

คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของนายปรีดี พนมยงค์
๑. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นายนิคม จันทรวีฑูร	๑๐. นายสะอาด พิมพ์สวัสดิ์
๓. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๑. นายระวี ฤกษ์จำนง
๔. นายปรีดี เกษมทรัพย์	๑๒. นายสงัด ศรีวงนิก
๕. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	๑๓. นายศุภปริดา พนมยงค์
๖. นายวิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร์	๑๔. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา
๗. นายประชุม โดมฉาย	๑๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ
๘. นายสมจิตต์ อินสิงห์	๑๖. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์
๙. นายสัมพันธ์ พึ่งประติษฐ์	
๑๗. นางสาวปราณี กุรุพิณฑารักษ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	๗. ผู้อำนวยการกองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
๓. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	๘. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์
๔. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ	๙. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
๕. รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑๐. นายพนม เอี่ยมประยูร
๖. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	
๑๑. นายประณีต ภูมิถาวร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุดมสุข	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำข้อเท็จจริง ตรวจสอบประวัติและประวัติการและเหรียญกษาปณ์

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางยุพิน โกศวิฑิตยกุล

๔. นายทริภักดิ์ สุตตะบุตร

๓. นายภัทรพงศ์ ศรีเชียรอินทร์

๕. นายอัคนี อรัญยานนท์

๖. นายคณิต พิชาวนิชย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาวสมศรี กัณฑ์พงษ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายจรุญ โยธะนันท์

๖. นายพนม เอี่ยมประยูร

๓. นายชัยวัฒน์ บุญนาค

๗. นางวาณี สายประดิษฐ์

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๘. นายสมคิด เลิศไพฑูรย์

๕. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๙. นายสันติสุข โสภณสิริ

๑๐. นางสุภาพ ดวงใสว

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. นางชนันดา ชีญาวุฒิ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายกสภาคอมธรรมศาสตร์

๔. นายพนัส สิมะเสถียร

๒. นายดำรงศักดิ์ กฤษณมระ

๕. นายสุธี สิงห์แสนท์

๓. นายประมวล สภาวสุ

๖. คุณวารีย์ หะวานนท์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นางจรรยาพร ไวยนันท์

๑๔. นายสงคราม ชัยประวัตติดำรงค์

๘. นายชัชวาลย์ ศรีศรี

๑๕. นายสม จาคูศรีพิทักษ์

๙. นายทองมา หงส์ลัดดารมภ์

๑๖. นายสมชาย สกุลสุรัตน์

๑๐. นายนริศ ชัยสูตร

๑๗. นายสุขสันต์ จิระจริยาเวช

๑๑. นางสาวประนอม ไชวินวิพัฒน์

๑๘. นายอุทัย อัศวพัฒน์นาถกุล

๑๒. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๑๙. ผู้อำนวยการกองคลัง

๑๓. นายวีระ มานะคงศิริชีพ

๒๐. หัวหน้างานการเงิน

๒๑. นางสาววรรณีย์ ส้าราวรเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายมานิจ สุขสมจิตร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล ฉายาวัฒน์
๓. นายบำรุง สุขพรรณ
๔. นางสาววิภา สุขกิจ
๕. นายสมหมาย ปาจิณต์ดี
๖. นายกำแหง ภริตานนท์
๗. นายวรวิทย์ ศรีอนันต์รักษ์
๘. นางพนิต พูนศิริวงษ์
๙. นายวิทยา ตันตสุขุทธิ์
๑๐. นายสุวัฒน์ ทองธนากุล
๑๑. นายศุภย์ ศิริกุลพิพัฒน์
๑๒. นายสมชาย กรสวนสมบัติ
๑๓. นายคำฤทธิ์ วิริยะกุล
๑๔. นายขจรพงศ์ ลิ้มปัทมปาณี
๒๔. นางนุตรธยาดี โภศลศักดิ์

๑๕. นางวชิรินทร์ วาณิชชา
๑๖. นายสมเจตน์ ขวนชาติ
๑๗. นายคณิต พิษวนิชย์
๑๘. นายมัญญ พุดทอง
๑๙. นายคณิต พันธรักรัษราชเดช
๒๐. นายปราโมช สัมชุกร
๒๑. นายสมภพ ศรีสมวงศ์
๒๒. นางกรรณิการ์ วิริยะกุล
๒๓. นายทวีสิน สติยรัตนชิวิน
๒๔. นายสมณา นทีไวยยะ
๒๕. นายธวัชชัย ไพรินทรภา
๒๖. นางอุบล เปี้ยมล้อม
๒๗. นางสาวสุภาณี แก้วมณี

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

๑. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายชูชาติ หมั่นอินกุล
๓. นายทวีศักดิ์ โยเมือง
๔. นายนิวัติ กองเพียร
๕. นายลินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๕. นายสุพจน์ แจ่งเร็ว
๖. นางคุษฎี บุญทัศน์กุล
๗. นายอำนาจ เข็นสภาย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายระวี ฤกษ์จำนง
๓. นายกมล กมลตระกูล
๔. นายคณิต พิษวนิชย์
๕. นายพิรุณ ฉัตรวณิชกุล
๙. นายสุภรณ์ พรหมพินธุม
๑๐. นายสมชาย หอมละออ

๖. นายวันชัย ต้นติรวิทยาพิทักษ์
๗. นายสมจิตต์ อินสิงห์
๘. นายสันติสุข โสภณสิริ

อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายบริติ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล กมลตระกูล
๓. นางกาญจนา กาญจนสุด
๔. นายจรัส ดิษฐากอภิชัย
๕. นายชาณวิทย์ เกษตรศิริ
๖. นางดุษฎิ บุญทัศน์กุล
๑๑. นายสมมติ บุญงามอนงค์

๗. นายธีรพัฒน์ อัคราสังสิทธิ์
๘. นางปริญญา ศรีชัยฤทธิณี
๙. นายพีรุณ ฉัตรวานิชกุล
๑๐. นายรังสรรค์ ชนะพรพันธุ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

๑. พระไพศาล วิสาโล
๒. นายสันติสุข ไสกนศิริ

อนุกรรมการที่ปรึกษา
ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวสุติมา คุณศิริานนท์
๔. นายธีรารง ปัทมกาล
๕. นางสาวนงลักษณ์ ตรงศิลป์
๖. นางสาวนารี แซ่ตั้ง
๑๑. นายสุรสม กฤษณะจู่ทะ

๗. นายนิพนธ์ แจ่มดวง
๘. นายวรพงศ์ เวชมาลินนท์
๙. นายสมเกียรติ มีธรรม
๑๐. นางสาวสิริวรรณ นิจเจริญ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก

๑. นายโตม สุวงศ์
๒. นายอดิศักดิ์ เข็กรัตน์

ประธานอนุกรรมการ
รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางณิชา จรรย์เศรษฐการ
๔. นายภาณุ อารี
๖. นางสาวชลิตา เอื้อบำรุงจิต
๗. นางสาววิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย และสันติภาพ

๑. นายเสม พริ่งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายโคทม อาริยา

๕. นายมาร์ค ตามไท

๓. นายเดช คุ้มคชา

๖. นายวิชณุ วรรณฤณ

๔. นางธีรนาถ กาญจนอักษร

๗. นายพิภพ ธงไชย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

๑. นายพิภพ ธงไชย ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางตุงฎี บุญทัศน์กุล

๔. นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ

๓. นายสมสะอาด สิบตระกูล

๕. นายชาณุวิทย์ อร่ามฤทธิ์

๖. นายอนันต์ วิริยะพนิจ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นายก่อพงษ์ ตอนนสกุล

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๓. นายพระนาย สุวรรณรัฐ

๒. นายทิวา เงินยาว

๔. นายเฉลียว จรัสศรี

๕. นายสุภัทร สุคนธวัต

ประธานอนุกรรมการ

๖. นายปัญญา นำเพชร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นายกฤษดา ณ บิ่อมเพชร

๑๒. นายจรัส ดิษฐาอภิชัย

๘. พันเอก (พ) ชัยนต์ อิ่มพูนันท์

๑๓. นางสาวนัยนา สุภาหัง

๙. นายยงยศ เล็กกลาง

๑๔. นายสันติ จิยะพันธ์

๑๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญารกุล

๑๕. นางสาวดวงใจ สุภาหัง

๑๑. นายสมยศ พฤชาเกษมสุข

๑๖. นางสาวชลลดา บุญเกษม

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๑. นายกิตติศักดิ์ ปกติ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายอภิชัย พันธเสน

๖. นายธีรยุทธ บุญมี

๓. นายเกษียร เตชะพีระ

๗. นายพนม เอี่ยมประยูร

๔. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์

๘. นายวรพจน์ วิศวตพิชญ์

๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๙. นายประชา หุตานุวัตร

๑๐. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดปริทัศน์ มนมยงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๑. นายสุวิชัย หวันแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายไชยันต์ รัชชกุล

๕. นางสาวพรเพ็ญ ชันตระกูล

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิทยา สุจริตธนารักษ์

๔. นายบัณฑิต ออมดำ

๗. นางวิระดา สมสวัสดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายพนม เอี่ยมประยูร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

๔. นายสมเกียรติ วรปัญญาอนันท์

๓. นายพิภพ ชังไชย

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๖. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางวิภา เกตสระ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. นางสาววรรณวิภา แสงสารพันธ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ให้แต่ละฝ่าย

๑. จัดทำแผนงานและรายละเอียดของงานที่จะจัดทำ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตของ
รายละเอียดของงานตามที่เสนอไว้ในโครงการ โดยเน้นว่าต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
๒. ระบุว่าเป็นแผนงานของฝ่ายใดและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานแต่ละเรื่อง
๓. จัดทำงบประมาณทั้งด้านรายรับและรายจ่าย รวมทั้งระบุแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายใน
การดำเนินการตามแผนงาน
๔. จัดทำตารางเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
๕. เสนอแผนงานที่ได้จัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อพิจารณานำเสนอให้คณะ
กรรมการอำนวยการอนุมัติและให้ความสนับสนุน และ
๖. ดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๐

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๔๗/๒๕๕๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๑ จะเป็นวันครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศไทยและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๖๑/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๕/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลดังมีรายนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ท้าพระจันทร์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

๑. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายสมชัย ศรีสุทธิยากร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๕. นางสาวสุวดี เมฆา

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๖. ประธานชมรมนักศึกษาริเริ่มจากชนบท

๗. นางวันฉวี จันทน์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

อนุกรรมการ

๑. นายสมชาย วัชรสมบัติ

๒. นายสาโรช เผือกสำลี

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

นางสาวสุรัสวดี หุ่นพยนต์

อนุกรรมการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

อนุกรรมการ

๑. นายศิริลักษณ์ ปันบำรุงกิจ

๓. นายจเร พันธุ์เปรื่อง

๒. นายคัมภีร์ ดิษฐภรณ์

๔. นายศุภพงศ์ ขจรทิพย์

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการโครงการอนุสรณ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. นายสมคิด สืบตระกูล

ที่ปรึกษา

๒. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

รองประธานอนุกรรมการ

๓. นายบุญลพ ทานาค

อนุกรรมการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายจรัล ดิษฐาอภิชัย

อนุกรรมการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

นายโชคชัย สุทธาเวช

อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๒

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

ประกาศ อานันทมหิตล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิตล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหาร
ราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความ
เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระ
มหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชา
สามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมากประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ
รัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่ปรึกษากิจราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวร
ของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก
เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก (ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)
อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ ดร.ประณิต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการบริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5 - 22 ตุลาคม 2542 ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

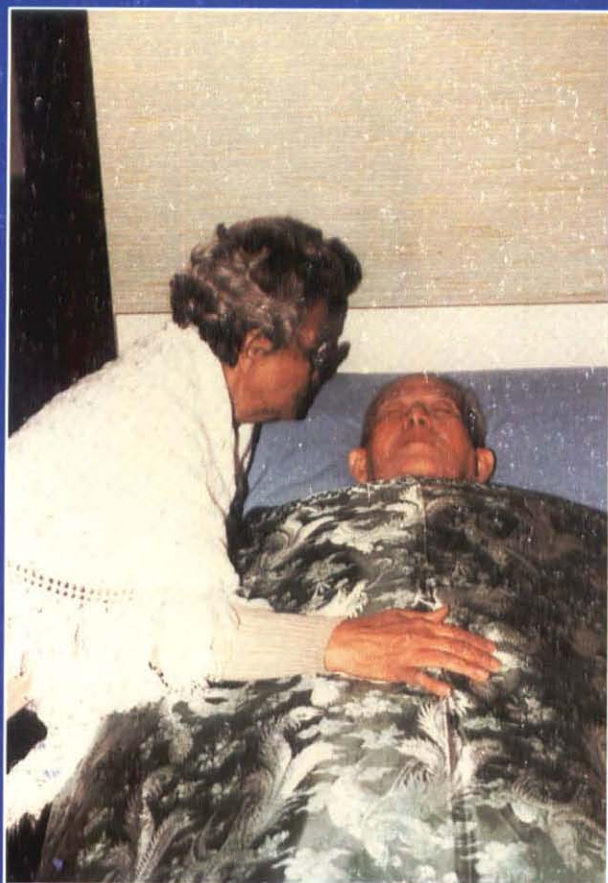
กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ที่ประชุมคณะกรรมการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลไทย เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลไทย เป็นบุคคลสำคัญของโลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่ายประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมसानติ)
รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

กรมองค์การระหว่างประเทศ
กองการสังคม
โทร. 643-5065, 643-5066
โทรสาร 643-5064

สิ่งทั้งหลายในโลกนี้เป็นอนิจจัง
ไม่มีสิ่งใดหนึ่งคงอยู่กับที่
ทุกสิ่งที่มีอาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไป
อย่างไม่หยุดยั้ง

ปรีดี พนมยงค์

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)